

Nr 4. 2024

DANMARKS BIBLIOTEKER

DANMARKS STATISTIK: 31,1 MIO. BIBLIOTEKS BESØG I 2023

Ny forskning: Er folkebiblioteket *for alle* • GAI: Bibliotekets rolle
BUDGET 2025: Politisk debat - Prioriter bibliotekerne • Statistik
De stærke folkebiblioteker: Reportager fra Glostrup & Rødovre
Leder: Demokratiet i krise

DANMARKS
BIBLIOTEKSFORENING

Forside: Bibliotekerne indhenter så småt corona-periodens tab. Tal fra Danmarks Statistik viser stigende udlån, besøg og antal af aktiviteter i 2023. Foto: William Beier, Roskilde Bibliotek.

Danmarks Biblioteker

Et biblioteks- og kulturmagasinet
28 årg., nr. 4. 15. august 2024

Udgiver/Adresse

Danmarks Biblioteksforening
Farvergade 27D
DK-1463 København K
Telefon: 33 25 09 35
e-mail: db@db.dk
www.db.dk

Redaktør

Hellen Niegaard (hn@db.dk), ansvarsh.

Kommende numre af Danmarks Biblioteker

Nr. 5-6. 15. oktober 2024

E-magasin

Det nye nummer findes fra udgivelsesdagen på forsiden af www.db.dk – Magasinet

NB: Pga. Post Nord's omdelingsterminer kan DB ikke garantere, at den trykte udgave leveres i overensstemmelse med DB's udgivelsesplan

Tidligere numre og artikler

Se www.db.dk/magasiner

Abonnementspris

For medlemmer kr. 300,-
For ikke-medlemmer kr. 650,-
Studerende kr. 60,-

Annoncer

Formater og priser:
kortlink.dk/2mc88

Grafisk produktion

Stæhr Grafisk

Tryk

Kailow Graphic A/S
Denne tryksag er produceret under standarderne:
DS 49001 CSR – ISO 14001. Miljø - ISO 9001
Kvalitet - OHSAS 18001 Arbejdsmiljø

Oplag

Distribueret 1.349 + 500 til anden uddeling
ifølge Dansk Oplagskontrol
ISSN nr.: 1397-1026

Gengivelse af artikler tilladt med kildeangivelse.
Artikler m.v. afspejler alene pågældende skribents holdning.

Danmarks Biblioteksforenings Forretningsudvalg

Paw Østergaard Jensen (A) Albertslund, forperson. Claus Mørkbak Højrup (V) Hjørring, politisk næstforperson. Annette W. Godt, bibliotekschef Allerød og faglig næstforperson. Signe Bekker Dhiman (A) Aabenraa. Anette Mortensen (V) Stevns. Carsten Petersen (C) Sorø. Johs Poulsen (B) Herning. Lars Bornæs, bibliotekschef Silkeborg. Kristine Nygaard, bibliotekschef Aalborg. Britta Thuun-Petersen, biblioteks- og borgerservicechef Viborg.

LEDER

DEMOKRATIET I KRISE

Af Paw Østergaard Jensen (A), forperson Danmarks Biblioteksforening

Når man ser ud på verden af i dag, kan man godt blive lidt forstemt. Særligt når man som jeg, og mange andre biblioteksmennesker, er demokrati- og ytringsfrihedsfundamentalist.

Frem for dialog og forhandling ser man krig og optrappet konflikt mere end mægling og forhandling ude i verden. I mange lande, og fra tid til anden også herhjemme nationalt og lokalt, ser vi efterhånden en konstant krig på ord, på præmissen for enhver debat, med beskyldninger, ondartede løgne og postulater uden hold i virkeligheden.

Samtalen lider. Ja ikke den, der foregår på det væld af folkemøder, vi efterhånden har rundt i landet, stor respekt for dem. Men det er i høj grad de samme Tordenskjolds soldater, der deltager i den hjemlige debat. Folk skræmmes af tonen i debatten. Og vi savner oplyst debat og ikke mindst lytten på tværs af befolkningsgrupper. På tværs af bobler. De fysiske, hvor vi bor, arbejder og bevæger os i cirkler af mennesker, der ligner os selv. De digitale, hvor algoritmer styrer, så vi møder mere af de samme og af det samme, som vi allerede kender og er fortrolige med. Vi bekræftes til stadighed på godt og ondt i vores egne ofte forudfattede meninger og opfattelser af hinanden i stedet for at blive udfordret på vores verdensbillede.

At blive overrasket i at verden kan se ud på en anden måde, end vi kender til på forhånd, ja, måske endda at blive en lille smule rystede jævnlige, er både godt og sundt.

Det er netop dét, som folkebiblioteket tilbyder. Vores fælles sted, hvis formål er at understøtte viden og ny indsigt; hvor man selv kan få nye vinkler på livet, kan lytte og mødes med både holdninger, kulturer og mennesker af alle slags.

Demokrati er en kvalitet, der skabes nedefra, den kan ikke købes for penge, ligesom rigtige venner ej heller kan. Kerneværdien i demokrati er jo respekten for mindretallet og erkendelsen af, at vi alle fra tid til anden hver især selv tilhører et mindretal; der er færre børn end voksne, der er færre uden uddannelse end med, midaldrende mænd er et mindretal, etniske kvinder det samme og sådan kunne man blive ved. Skal demokratiet fungere, skal vi lytte til 'de andre'. Her kan det lokale bibliotek, som jeg ser det og personligt oplever det, spille en vigtig rolle. Det kan med dets alsidighed og åbenhed for alle bidrage til det håb, der gør, at ens egne forstemte følelse over tidens tegn skal forduftes.

Vi ser igen efter corona stigende udlån og brug af bibliotekerne, og vi skal i Danmarks Biblioteksforening i efteråret arbejde videre med udviklingen og biblioteksloven.

Vores kulturminister ser bibliotekerne som helt afgørende for os og vores kulturliv og kalder sig minister for demokrati og dannelse. Det forpligter. Derfor har jeg som forperson stærke forhåbninger om at få en ny lov. En ny lov, der skærper formålsparagraffen, så demokratiet og samfundskontrakten i tillæg til den enkeltes ret til kultur og viden kommer i centrum. Jeg selv så gerne en lov, hvor formålet og metoderne ikke blandes sammen, og forpligtelsen på at være aktive styrkes, fremfor passivt 'at stille materialer til rådighed', som det er formuleret i den nuværende lov.

INDHOLD

Budget 2025 forhandlingerne er i gang lokalt. Kommunerne bør bruge det økonomiske løft til at prioritere bibliotekerne, lyder det i en fælles opfordring fra kulturminister Jakob Engel-Schmidt (M) og Paw Østergaard Jensen (A), forperson for Danmarks Biblioteksforening. Folkebiblioteket er en del af svaret på flere af tidens tunge udfordringer, fremhæver de to side 6.

ER folkebiblioteket for alle? Ny forskning sætter fokus på et aktuelt dilemma i bibliotekerne. GAI-debatten: Bibliotekerne skal aktivt på banen og bør spille en nøglerolle i at organisere og facilitere teknologitræning for unge. Bibliotekerne indhenter efterhånden corona-perioden; benyttelse og besøg steg i 2023. Gå i detaljer med Statistik 2023 i dette nummer.

Det stærke folkebibliotek kommer i mange formater. Se sommerens reportager fra bibliotekerne i Glostrup og Rødovre kommuner og hent ny inspiration til lokal udvikling.

Hellen Niegaard

- 2 Leder
- 4 Efterårets opgaver før KV25
- 5 Nyhedsklip
Børn og unges adgang til kultur
Tank Op med Tænk tankens nye podcasts
NORD Litteraturfestival
WLIC 2025 til Kasakhstan
Litterært Folkemøde 2024
ORDBÆLT og Klimafolkemøde 2024
- 6 Debat: Kommunerne bør bruge det økonomiske løft til at prioritere bibliotekerne
Jakob Engel-Schmidt (M) og Paw Østergaard Jensen (A)
- 8 Glostrups gebyrskaffelse breder sig
- 9 Nyt forskningsprojekt: Postneutralitet i arkiver, biblioteker og museer
- 10 Debat: Folkebiblioteket – for alle?
Anne-Sofie Elbrønd Nissen
- 12 GAI-debat: Når menneske og maskine samskaber
Niels Mark
- 14 STATISTIK 2023
Folkebibliotekernes udlån i stigning
Leif Andresen
- 16 Udlåns- og udgiftsstatistikker
- 19 Tal om fysiske biblioteker og fysiske besøg
- 20 Hvad er et folkebibliotek i dag?
Interview med Helle Ratz, Glostrup Bibliotek
Hellen Niegaard
- 24 Rødovre Bibliotek – Arne Jacobsens ikonbibliotek
Interview med Karsten Thomsen og Line Horn
Hellen Niegaard
- 30 Dan Turèll – Årets klassiker
Johan Rosdahl
- 32 Mindeord Johan Rosdahl
- 33 Kulturens veje til forandring
Klip fra Kulturens Plads – Folkemøde 2024
Hellen Niegaard
- 35 Bagom Kulturens Plads

Budget 2025: Kulturministeren og DB er ikke i tvivl

... 6

Ny afhandling om generativ AI, potentialer og faldgruber

... 12

Folkeoplysning live: Kulturens Plads på Bornholm

... 33

2024: Efterårets opgaver

Hvilke opgaver står kommunerne over for det sidste efterår, før kampen om pladserne i byrådene for alvor går i gang op til KV25?

Demokrati, læsefærdigheder, børn og unges trivsel – områder, alle vist mere eller mindre kan være enige om, skal tages alvorligt, når det handler om samfundets udvikling og vores fælles fremtid. Områder med afledte opgaver for stort set alle dele af samfundet og kommunerne fra skoler over sundhed til arbejdsmarkedet – og bibliotekerne. Det er samtidig ord, man bogstaveligt talt helt savner i centrale styringsredskaber i Danmark som senest i *Aftale om kommunernes økonomi 2025* fra maj i år. Når der tales nøgtern realpolitik mellem regeringen og KL, bliver det let til 'udslusningsmuligheder og rammer for valgafholdelse' og lignende begreber.

At det ikke er tilfældet ude i landet – blandt borgere, i foreningerne, i lokalsamfundene, kommunerne, erhvervslivet, organisationerne og blandt politikerne – kan man forvise sig om som deltager i det voksende antal folkemøder rundt omkring i landet. Som det måske lidt poppet, men oprigtigt bl.a. lød på Kulturens Plads på Folkemødet i juni på Bornholm: "Har vi tabt kampen om børns og unges læsekultur? Det korte svar er ja! Det er afgørende vigtigt, at folkebibliotekerne og skolerne samarbejder for at fremme læselyst, og vi har brug for vores nationale politikere til at dagsordensætte – gerne nu! Hvis vi ikke gør noget, bliver konsekvensen et dumt samfund, som træffer dumme beslutninger - det gider vi ikke vel?". Se reportagen fra Allinge her i bladet.

Debatten fortsættes – først på kulturens eget folkemøde: Kulturmødet Mors 22. til 24. august fulgt allerede ugen efter af Klimafolkemødet i Middelfart 29. - 31. august. På Mors den 23. august drøftes bl.a. "Hvordan tackler vi trivselsdagsordenen - med kulturen som redskab" af Andreas Boesen (A), Horsens Byråd, Anne Mette W. Nielsen, Aalborg Universitet, Johan Brødsgaard (B), formand KL's Kultur- Erhverv- og Planudvalg, Lone Føgh Westphall, Randers Bibliotek, Louise Høeg (V), Randers Byråd, Rasmus Byskov, Børne- og Kulturchefforeningen, og Stefan Hollænder Kvamm, Ry Højskole.

Og i Middelfart fredag 30. august sættes i "Viden er fandeme ikke et synspunkt. Men kan vi diskutere alligevel?" fokus på formidling, reel forskning og debatkultur af Camilla Gregersen, DM, Christian Ibsen, CONCITO, Jesper Steenberg, Greater Cph Living Lab, og Mia Høj Mathiasson, SDU, mens Michel Steen-Hansen, Danmarks Biblioteksforening, leder samtalen.

■ **Når det gælder udvikling** og vigtige områder som demokrati, læsefærdigheder, børns og unges trivsel på kommunalt plan, må man sætte sin lid til de folkevalgte. Og simpelthen satse på, at engagerede politikere trækker disse spørgsmål – og folkemødernes input – med ind i deres lokale budgetdrøftelser. Kommunerne er i fuld gang med debatten om budget 2025, budgetforslagene skal ligge klar 15. september og til 2. behandling senest 15. oktober.

/HN

Omkring 60.000 deltog i Folkemødet 2024. Flere unge deltog: Mange kom til orde - ikke alle dog på de forkromede scener omkring havnefronten. Foto: HN

[NYHEDSKLIP.]

■ **Børn og unges adgang til kultur.** Uanset baggrund og bopæl skal børn og unge opleve kunst og kultur og selv deltage i den.

Center for Boligsocial Udvikling og Kulturens Analyseinstitut har igangsat stort projekt, som skal bidrage til at kunst og kultur både bliver tilgængelig for og formgivet af børn og unge uanset deres baggrund og bopæl – i form af varige kulturprojekter i sociale boligområder. Helt i overensstemmelse med regeringens ambition om, at kunst og kultur skal 'fylde mere for flere' jf. *Kulturpolitisk Redegørelse (2023)* og en øget forpligtelse til at integrere kunst i hverdagen og i lokalsamfundene.

Tidligere indsatser har vist, at kunstneriske aktiviteter fremmer trivsel og sociale fællesskaber, men ofte er midlertidige. Når de slutter, slutter mulighederne også. Derfor skal der nu arbejdes med:

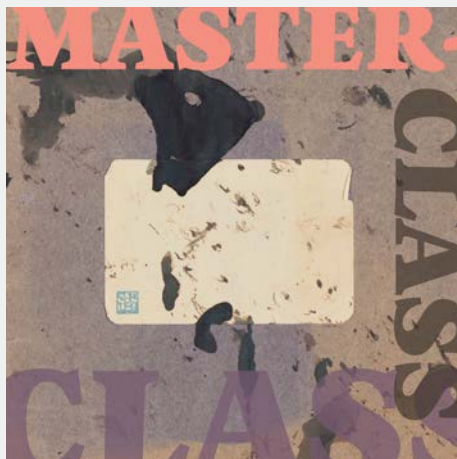
Hvordan kan man rammesætte og facilitere børns og unges deltagelse i kunstneriske initiativer? Hvad kan børn og unge selv tilføje den kunstneriske proces, og hvordan kan deres perspektiver inddrages? Hvordan kan kunstaktører integreres i almene boligområder, og hvilke lokale samarbejder fremmer dette?

Følg projektet: kulturensanalyseinstitut.dk og cfbu.dk/projekter.

■ **Tank Op.** Tænk tanken Fremtidens Biblioteker lancerer egen podcast. Hold dig opdateret og lyt til aktuel biblioteksudvikling fra børns læsevaner, informationskompetencer og målgruppebaseret viden til bibliotekernes arbejde med verdensmål. Tankens værter og projektledere giver dig den nyeste viden, faglig inspiration, konkrete cases og værktøjer – til bibliotekets udvikling. Afsnit 1 er ude nu og findes de steder, du normalt lytter til podcasts.

Tænk tanken
Fremtidens
Biblioteker

TankOp

■ **NORD Litteraturfestival.** TÆNK. DRØM. OPLEV. BLIV KLOGERE – på Kulturværftet i Helsingør 13.-14. september 2024. Platformen for den nordiske litterære offentlighed byder i år på møde med blandt andre Hilde Sandvik (N), Åsa Linderborg (S) og Hassan Preisler (DK), der gæster festivalen med en live-udgave af deres radioprogram Norsken, svensken og dansken – særligt lavet til NORD. Og på en Masterclass med Jonas Eika (DK). Og på forfattermøder med nordiske forfattere som Kim Simonsen (FR), Niviaq Korneliusen (GL), Trude Marstein (N), Therese Bohman (S), Kathrine Nedrejord (N/SÁPMI). Hent masser af idéer til efterårets læseoplevelser. Helsingør Kommunes Biblioteker og Kulturværftet står bag NORD, tjek hele programmet på nordfestival.dk.

■ **WLIC 2025 til Kasakhstan.** For første gang nogensinde afholdes IFLA Verdenskongressen, World Library and Information Congress, i Centralasien. WLIC 2025 afholdes i Astana fra 18. til 22. august. Efter uroen omkring og aflysningen af WLIC Dubai 2024 sidste år, har IFLA arbejdet hårdt på at kunne stable en ny verdenskongres på benene på blot et år. "Efter et år uden kongres ved vi, at der er et stort ønske fra vores mange medlemmer og frivillige om at mødes personligt igen", siger Vicki McDonald, IFLA præsident, ved offentliggørelsen den 31. juli. Præsidenten fremhæver både WLIC's unikke kraft som katalysator for energi og vækst omkring bibliotekerne i de enkelte værtslande og -regioner samt ikke mindst den store betydning det årlige WLIC har for det internationale biblioteksamarbejde og biblioteksudvikling generelt. WLIC er en enestående mulighed for de normalt omkring 3.000-4.000 deltagere fra hele verden til at udveksle erfaringer og drøfte nye perspektiver på biblioteksopgaven internationalt og i de enkelte medlemslandes biblioteker. Følg med på ifla.org.

■ **Litterært Folkemøde 2024.** En ny litteraturscene for de klassiske danske forfattere, der "... puster støvet af den fælles kulturarv, skaber fornyet fokus og bringer de litterære rødder frem i et nutidigt lys".

Festivalen finder sted i starten af oktober fra den 5. til den 6. på blandt andet Kulturstationen og på Biblioteks-scenen på Skørping Bibliotek. For anden gang står Herman Bang Selskabet med partnere bag festivalens mange foredrag, teaterindslag, film og diskussioner i Skørping. På festivalens Markedsplads er det muligt at møde landets forskellige litterære selskaber. Her vil også arbejdende billedkunstnere gå i kast med H.C. Andersen på overraskende vis.

Tjek hermanbangselskabet.dk

/HN

ORDBÆLT og Klimafolkemøde 2024

Bliv inspireret og udfordret litterært under årets klimafolkemøde i Middelfart, når litteraturfestivalen ORDBÆLT & Klimalitteratur krydser grænser, bælt og broer - og forbinder.

Kan litteraturen bidrage til en grønnere fremtid? Kan ord skabe handling? Mød op til en festival, der afholdes langs LILLEBÆLT i forbindelse med Klimafolkemødet i Middelfart.

Oplev litteraturen som et bud på en alternativ erkendelsesform, der åbner klimadebatten op og gør samtalen om litteratur og natur til et aktivt rum for handling og fællesskab. Med ORDBÆLT udforsker Middelfart Kultur & Bibliotek nye formidlingsformer og udvikler litterære arrangementer, der udfordrer og inspirerer. I forlængelse af Klimafolkemødet vil Kultur & Bibliotek og deltagerne blive klogere sammen med forfatterne. ORDBÆLT støttes af Statens Kunstfond.

Festivalens vision er at forbinde litterære stemmer, der ellers ikke ville tale sammen, og gøre os klogere på fiktioner og fortællinger, der udfordrer os og sætter spørgsmål ved menneskets plads i ver-

den, så vi sammen kan forundres over vores forbundethed med naturen og hinanden. Det sker under åben himmel, hvor fællesskabet, vandet og rejsen mellem forskellige horisonter er i centrum. "Vi samtaler, sejler og vandrer. Læser økopoesi og stimler sammen til fællessang." Så på med vandrestøvler og sømandssweater!

Find ORDBÆLT ved KulturØen på Klimafolkemødets TURKISE scene. Se hele programmet for alle dagene fra 29. til 31. august på klimafolkemoedet.dk.

/HN

KOMMUNERNE BØR BRUGE DET ØKONOMISKE LØFT TIL AT PRIORITYERE BIBLIOTEKERNE

Folkebibliotekerne er en del af svaret på tidens udfordringer, skriver Jakob Engel-Schmidt (M) og Paw Østergaard Jensen (A), hhv. kulturminister og forperson, Danmarks Biblioteksforening.

Regeringen og KL har for nylig indgået aftale om kommunernes økonomi, hvor kommunerne får det højeste økonomiske løft i over 15 år og dermed mulighed for et markant velfærdsløft. I forlængelse af aftalen har vi en klar appel til kommunalbestyrelserne, når de skal prioritere midlerne i den kommende tid: Husk, at prioritere jeres lokale folkebiblioteker. Vi ved, der er rift om midlerne. Besparelser på folkebibliotekerne er en kortsigtet beslutning med skadelige konsekvenser – og vi er overbeviste om, at bibliotekerne tværtimod er en del af svaret på nogle af tidens mest centrale udfordringer.

Lad os bare nævne tre store udfordringer, hvor bibliotekerne er en del af løsningen:

For det første ser vi en alarmerende udvikling blandt vores børn og unge, hvor alt for mange mistrives og har ondt i livet. Årsagerne er komplekse, men vi er ikke i tvivl om, at en del af udfordringen handler om, at for mange børn og unge bruger for meget tid alene bag en skærm og for lidt tid ude sammen med andre i fysiske fællesskaber. Samtidig oplever for mange unge et stort forventningspres og mangler den indre robusthed til at stå imod samfundets, forældrenes og egne forventninger.

Hvis vi skal trivselskrisen blandt børn og unge til livs, kan det lokale bibliotek spille en afgørende rolle på særligt to måder. Kultur og litteratur kan være med til at skabe refleksion og forankring i tilværelsen. Der er ikke noget som en god bog til at holde et spejl op og hjælpe til tanker og overvejelser om, hvad der er vigtigt i tilværelsen, og hvilket menneske man gerne vil være i ver-

den. Det kan bidrage til at styrke den indre robusthed, som mange børn og unge mangler til at navigere i en kompleks og digital verden, hvor forventningerne er store.

Derudover kan et lokalt bibliotek med politisk opbakning og ressourcer være en fantastisk ramme om de lokale fællesskaber, der kan give tryghed og relationer. De steder, hvor biblioteket tænkes ind i et større hele, lykkes det at gøre biblioteket til et samlingssted for lokalsamfund, foreningsliv og civilsamfund.

For det andet er vores demokrati og demokratiske samtale i disse år alvorligt truet af en stigende polarisering og mistillid, hvor populisme, ekkokamre og en stadig mere hadsk tone udfordrer den fælles, demokratiske, oplyste samtale om samfundets væsentligste udfordringer.

Man skal ikke have fulgt meget med for at kunne konstatere, at den demokratiske samtale vel egentligt trænger til kunstigt åndedræt. Hvis ikke vi vil overlade det til tech-giganternes algoritmer at definere rammerne for den demokratiske samtale og debat, kræver det, at vi opfinder nye måder at mødes på i fælles og civiliseret samtale om både de store og små udfordringer, som vores samfund og lokalområder står overfor. Her kan bibliotekerne være rammen om de fysiske møder og samtaler, som er så afgørende for et levedygtigt demokrati. Hvis man fra kommunernes side vil prioritere det, kan bibliotekerne hjælpe med at genoplive den lokale demokratiske samtale og skabe nye rum for at mødes til debat, oplysning og samtale.

Foto: Sine Blåstrup/Ritzau Scanpix

Foto: Morten Henriksen

For det tredje og sidste ser vi en bekymrende udvikling i børn og unges læsning og læselyst. Læsning er både en afgørende kompetence for at kunne begå sig i samfundet og arbejdslivet, men er også en dør ind til fordybelse, inspiration, læring og refleksion. Men bøgerne har svære vilkår i konkurrencen med skærmenes hurtige dopamin-fix, hvis ikke vi som samfund sætter ind på, at denne generation ikke skal blive den sidste generation, der formår og har lyst til at sætte sig ned og læse en bog.

Biblioteker i dag er meget andet end udlån og returnering af bøger. Men bøgerne og litteraturen er stadig kernen i ethvert bibliotek. Hver eneste dag rundt omkring i landet er bibliotekerne og medarbejderne med til at åbne døren til bøgernes magiske verden for flere borgere. Med de rette ressourcer kan der gøres endnu mere. Særligt i forhold til børn og unge og deres nedadgående læsning og læselyst. Strategiske samarbejder med daginstitutioner, skoler og forældre om læsning. Aktiviteter målrettet børn fra hjem uden bogreol. Opsøgende arbejde med at få bøgerne ud til alle børn og unge i enhver af kommunens afkroge. Mulighederne er mange, og potentialet til at knække kurven er stort, men det kræver politisk vilje og opbakning, hvis det lokale bibliotek skal lykkes med opgaven.

Fælles for de tre store samfundsudfordringer er, at bibliotekerne er en del af løsningen. Men det kræver, at landets kommuner ser det store potentiale, som deres lokale bibliotek rummer – og ikke lader sig friste af kortsigtede besparelser. Folkebibliotekerne er landets mest besøgte kulturinstitution og rummer i den grad potentialet til at være en del af løsningen på de oplistede udfordringer.

Vi er ikke i tvivl. Når en kommune bruger penge på de lokale biblioteker, er det en investering i borgernes dannelse, den åndelige velfærd, og det bidrager til løsningerne på den voksende mistrivsel, den demokratiske samtale polarisering og til at knække kurven med børn og unges læsning. Men det er en politisk prioritering – og et politisk valg.

Adgangen til aktuelle, spændende og engagerende biblioteksmiljøer er desværre blevet endnu en ulighedsskabende faktor på tværs af landet, for der er markante forskelle på, hvordan kommunerne har prioriteret. Alt for mange steder har vi over de seneste år set besparelser og lukninger af de lokale biblioteker. Det er den forkerte vej at gå.

■ **Derfor, kære kommunalbestyrelser**, denne kærlige opfordring: Se bibliotekerne som en investering i at løse samfundets udfordringer. Folkebiblioteket er en af de vigtigste lokale institutioner for demokrati og dannelse, og det store løft i den økonomiske aftale for kommunerne i 2025 giver god mulighed for at prioritere bibliotekerne.

Glostrups gebyrafskaffelse breder sig

Et forsøg i Glostrup i 2022 fik for alvor genoplivet fokus på effekterne af gebyrer ved for sen aflevering. Læs hvorfor Glostrup gjorde ordningen permanent fra efteråret 2023 i artiklen side 20 med Helle Ratz, kommunens biblioteksleder.

En ny undersøgelse fra juni foretaget for Danmarks Biblioteksforening viser, at over halvdelen af landets biblioteker nu har eller overvejer at afskaffe gebyrerne for sent afleverede materialer.

“Med de positive erfaringer og signalerne fra denne nye undersøgelse i baghånden opfordrer jeg kulturpolitikere landet over til at se positivt på bibliotekernes ønsker om mulighederne for helt eller delvist at afskaffe gebyrer, hvis bibliotekerne samtidig kompenseres for det hul i budgettet, som manglende gebyrindtægter vil medføre. Mange steder går gebyrindtægterne til at købe materialer, andre steder går de direkte i kommunekassen. Udfordringen er selvfølgelig de steder, hvor man har regnet med, at der indkøbes bøger. Hvis pengene ikke er der, købes der færre bøger, og hvis ikke der indkøbes nye bøger, så udlånes der færre”, lyder det fra Paw Østergaard Jensen (A), Danmarks Biblioteksforenings forperson.

“Da gebyrerne i sin tid blev skabt, var det for at skabe et incitament til at få afleveret bøgerne, så andre borgere også kan låne dem. Men hvis flere afleverer til tiden uden truslen om et

gebyr, så er gebyrerne jo blevet overflødige”, siger Paw Østergaard Jensen (A) om udviklingen.

Den nye undersøgelse fra DB viser, at gebyrerne i dag i alt overvejende grad er afskaffet for børn og unge, men flere steder overvejes det desuden, om gebyrafskaffelsen også skal gælde for voksne lånerne. Mange biblioteker fortæller også, at det især er udlånet blandt børn og unge, som man håber at kunne påvirke i positiv retning ved en gebyrafskaffelse, men også en afklaring af økonomi, som p.t. afholder nogle biblioteker for at afskaffe gebyrerne.

“Der skal lyde en stor ros til det politiske niveau for at sætte fokus på nogle af de forhindringer, der får en del af os til at undlade at låne og læse bøger, for vi står med en læsekrise, hvor særligt børn og unge læser mindre og dårligere”, slutter Paw Østergaard Jensen (A), Danmarks Biblioteksforenings forperson.

Se undersøgelsens hovedresultater på kortlink.dk/surveymonkey/2qm94

/HN

Nyt forskningsprojekt

Postneutralitet i arkiver, biblioteker og museer

Projektet skal bidrage til en dybere forståelse af kulturinstitutionernes rolle i samfundet. I de senere år har arkiver, biblioteker og museer aktivt deltaget i debatten om f.eks. bæredygtighed, kolonialisme og social retfærdighed. Dette har medført fokus på, om hvorvidt kulturinstitutioner bør være neutrale, eller om de bør indtage en tydeligere position i samfundsspørgsmål. Målet er at skabe et begrebsapparat, der forbedrer samfundets diskussioner om kulturinstitutioners forandring.

I spidsen for projektet står Nanna Kann-Rasmussen, lektor ved Institut for Kommunikation, Københavns Universitet. Projektet, der begynder nu i september 2024 og løber til juni 2029, støttes af Veluxfonden med en bevilling på lidt over 5.6 mio. kroner.

Læs om problematikken i "Folkebiblioteket – for alle?" af Anne-Sofie Elbrønd Nissen, Ph.d.-stipendiat OsloMet, side 10.

/HN

SAVE THE DATE

7 - 9 APRIL 2025

Power and resilience: books and reading in the age of AI

33rd EBLIDA
Council &
Conference
Riga, Latvia

FOLKEBIBLIOTEKET

Samfundsudviklingen skaber nye opfattelser af princippet om, hvordan og hvornår biblioteket skal være *for alle*.

Anne-Sofie Elbrønd Nissen sammenligner i omfattende ph.d-projekt folkebiblioteker i Danmark og Norge med fokus på de seneste års konflikter om spørgsmålet.

I de seneste år har folkebibliotekerne i både Danmark og Norge været omdrejningspunktet for konflikter og kampe både i biblioteksfeltet og i den offentlige debat.

I Danmark har Frederiksberg Biblioteks dragshow for børn resulteret i demonstrationer og trusler – men også en Rainbow Award som Årets Ally, som en anerkendelse af bibliotekets arbejde for mangfoldighed, inklusion og diversitet.

I Norge har det særligt drejet sig om kontroversielle gruppers adgang til og brug af biblioteksrummet. Særligt har gruppen SIAN (Stop Islamering af Norge) og deres gentagne ønsker om at afholde informationsmøder på biblioteker ført til heftige diskussioner omkring hvem, der har ret til at bruge biblioteket.

Nyt forskningsprojekt

Netop disse typer konflikter er udgangspunktet for mit Ph.d.-projekt: *Konflikt og Kritik: Et Folkebibliotek For Alle?* Projektet er forankret på Oslo Metropolitan University og har til formål at sammenligne folkebiblioteker i Danmark og Norge med fokus på konflikter om neutralitet, politisk stillingtagen og folkebibliotekets rolle i samfundet. Projektet løber fra 2023-2026 og i denne artikel præsenteres den overordnede ramme for projektet og foreløbige fund fra den første undersøgelse.

Historisk set har neutralitetsprincippet været en kerneværdi og kriterium for det bibliotekariske arbejde. Det gælder både indkøb af materialer, arrangementer, formidling og dét, at alle borgere har fri og lige adgang til biblioteket. I dag stilles der spørgsmål til neutralitetsprincippet og bibliotekets traditionelle praksis og neutrale position. I både Danmark og Norge har dette resulteret i forskellige konflikter. Konflikterne kan både ses som en manifestation af en generel aktuel samfundsdebat, ofte diskuteret som *identitetspolitik*. Men konflikterne kan også ses som udtryk for en diskussion om en anden af folkebibliotekets vigtigste værdier, nemlig at folkebiblioteket er *for alle*.

For alle – ja, men hvordan?

Både den danske og norske bibliotekslovs fastslår, at alle har lige ret og adgang til at benytte folkebiblioteket. Det traditionelle neutralitetsprincip har været en måde at opfylde dette lovkrav: At stille materialer og kulturelle aktiviteter til fri rådighed for alle, som ønsker at benytte sig af det.

Dele af både det danske og norske biblioteksfelt og kulturpolitikken i de to lande argumenterer derimod for, at *for alle* må betyde et større fokus på underrepræsenterede og marginaliserede grupper. Der argumenteres for, at hvis biblioteket skal være for alle, må dette betyde en øget opmærksomhed på social uretfærdighed ved at give plads og stemme til underprivilegerede grupper i samfundet.

Det praktiseres på forskellige måder i biblioteksrummet eksempelvis med regnbue-hylder, tilbud om materialer på forskellige sprog eller arrangementer målrettet særlige minoritetsgrupper. Dette er en hårfin balance, fordi et fokus på underrepræsenterede grupper også kan associeres med *cancel culture*, som er i modstrid med bibliotekets værdigrund om informations- og ytringsfrihed, eksempelvis hvis bøger fjernes fra bibliotekets samling, fordi de kan opfattes som upassende eller stødende.

Og det er netop dét, der er kernen af i disse konflikter. Selvom modstandere og fortalere for neutralitetsprincippet repræsenterer hver deres hjørne, har de to positioner samme mål for øje, nemlig ønsket om et folkebibliotek *for alle*. Hvad der imidlertid er uenighed om, er vejen dertil. Modstandere ser neutralitetsprincippet som hindring i at være *for alle*, mens fortalere ser neutralitetsprincippet som en nødvendighed.

Forskellige forståelser af 'for alle'

Konflikterne mellem neutralitetsprincipet og forestillinger om *for alle*, er omdrejningspunktet i Ph.d.-projektet. Konkret undersøges konflikterne gennem tre

FOR ALLE?

studier fra tre forskellige perspektiver: Biblioteksfeltet, biblioteksbrugere og kulturpolitikere. Formålet er at nuancere konflikterne, der oftest fremstår som meget polariserede i hver sin ende af den politiske skala.

I første del af projektet er der fokus på biblioteksfeltet. Gennem læsning af biblioteksmagasiner i Danmark (*Danmarks Biblioteker* og *Perspektiv*) og Norge (*Bok & Bibliotek* og *Bibliotekaren*) fra 2013-2023 har jeg sammen med lektor Nanna Kann-Rasmussen fra Københavns Universitet undersøgt, hvordan et folkebibliotek *for alle* forstås og beskrives. Vores undersøgelse viser, at der findes forskellige opfattelser af, *hvem* der er tale om, når ambitionerne om et folkebibliotek *for alle* diskuteres i magasinerne.

Den dominerende opfattelse af hvordan biblioteket er *for alle*, går på, at *for alle* er *de mange*. Det opfyldes gennem et fokus på decentralisering af bibliotekstilbud, fri og lige adgang uanset bopæl og social baggrund, bredt udvalg af materialer og aktiviteter, så der er noget for enhver smag – noget *for alle*.

Denne opfattelse udfordres dog af andre forståelser af, hvem *alle* er. Og det er her, konflikterne opstår, fordi der ikke længe er enighed om, hvem der udgør *alle*. Konflikten omkring dragshowet på Frederiksberg bibliotek kan ses som en konflikt mellem to forskellige opfattelser af *for alle*.

Én forståelse argumenterer for, at *alle* særligt må indebære de brugergrupper, som generelt er underrepræsenterede i biblioteksrummet og samfundet. Gennem et dragshow-arrangement, der har fokus på kønsroller, diversitet og repræsentation, bliver også minoritetsgrupper inkluderet i bibliotekets aktiviteter.

En anden forståelse argumenterer derimod for, at brugerne skal have mulighed for selvbestemmelse, og ikke skal pålægges en bestemt holdning (om eksempelvis Dragqueens) fra bibliotekets side.

Biblioteket skal derfor fortsat optræde neutralt og upolitisk, for på den måde at være *for alle*.

I eksempler fra Norge har konflikterne særligt omhandlet den kontroversielle gruppe SIAN og gruppens ret til at anvende biblioteket. Denne type konflikt kan ligeledes ses som en konflikt mellem forskellige forståelser af hvem *alle* er. De samme, som synes at *alle* også må inkludere underrepræsenterede grupper, mener ikke, at SIAN skal have lov til at arrangere møder på biblioteket.

SIANs holdninger anses for at være racistiske og ekskluderende over for minoritetsgrupper, og SIANs værdier er modstridende med bibliotekets. Samtidig mener andre, at et bibliotek *for alle* også må være tilgængeligt for de personer og grupper, hvis holdninger biblioteket og samfundet er uenige med. Et demokratisk samfund styrkes gennem debat, og uanset hvad man kan mene om SIAN, repræsenterer gruppen et synspunkt som eksisterer i samfundet, og disse brugere har også ret til biblioteket.

Ikke hvem – men 'hvornår' og 'hvordan'

For bibliotekerne er der meget på spil i konflikterne om, hvordan biblioteket skal være *for alle*. Bibliotekerne er afhængige af opbakning fra både brugere, det omgivende samfund og fra de politikere, der bestemmer størrelsen af deres bevillinger. At arbejde aktivt med aktuelle agendaer om social retfærdighed inden for emner som køn, seksualitet og race, kan både styrke bibliotekets relation til samfundet, men også modarbejde bibliotekets legitimitet, hvis samfundets forestillinger om folkebiblioteket er, at de skal være neutrale. Derfor må alle biblioteksledere i dag navigere mellem traditionelle forestillinger om neutralitet og moderne krav om stillingtagen, normkritik og repræsentation.

Resultater fra første del af projektet peger på, at det kan være mere hensigtsmæssigt at diskutere, *hvornår* og *hvordan* bibliote-

ket er *for alle* i stedet for udelukkende at diskutere, *hvem* der udgør *for alle*.

“ Konflikterne om *for alle* bliver ofte et enten-eller spørgsmål om, hvorvidt neutralitet er muligt. Ved at fokusere på *hvornår* og *hvordan* konkrete aktiviteter bidrager til at være et bibliotek *for alle*, bliver det muligt at have mere nuancerede diskussioner om bibliotekets demokratiske rolle.

På denne måde kan vi bedre forstå, hvorfor disse konflikter opstår, hvordan vi kan imødekomme dem, og hvad det egentlig er vi taler om, når vi siger at folkebiblioteket er *for alle*.

■ Næste del af projektet fokuserer på bibliotekets omverden gennem interview med biblioteksbrugere i Danmark og Norge. Det er formålet at blive klogere på brugernes opfattelser af konflikter om neutralitet, bibliotekernes arbejde og fokus på identitetspolitiske emner og bibliotekernes rolle.

ANNE-SOFIE ELBRØND NISSEN

Ph.d-stipendiat
Institut for arkiv-, bibliotek- og
informasjonsfag
Oslo Metropolitan University

NÅR MENNESKE OG MASKINE SAMSKABER

Niels Mark om den kognitive sans' betydning i samskabelsen med AI.

Bibliotekssektoren bør spille en central rolle i oprustningen af kommende generationers kognitive og kildekritiske sans i samskabelsen med generativ AI.

Niels Mark har netop afsluttet en Master i Professional Kommunikation på RUC med en topkarakter for afhandlingen "Samskabelse mellem menneske og maskine: Dialog om implementering af Generativ AI i organisation" om potentialer og faldgruber forbundet med implementering af generativ AI i organisationer eller omkring det enkelte menneskes anvendelse af teknologien.

Skal vi være begejstrede eller bekymrede for generativ AI (GAI) og nye veje til at generere indhold som tekst, lyd eller billeder via samskabelse, og har bibliotekerne en opgave og rolle her?

Det er ikke mere end to årtier siden, at fremtidsforskere forudså bibliotekaren som et overflødig erhverv i fremtiden. Det var Googles banebrydende søgemaskine-teknologi, der kunne sætte en stopper for brugernes behov for bibliotekarens evne som autoritativ informations søger i det globale informationshav.

Med udbredelsen af generative sprogmodeller er det nærliggende at tro, at truslen mod bibliotekssektoren er blevet endnu større i takt med, at eksempelvis ChatGPT har bevist sin evne som informationseksperter. Men paradoksalt nok er det netop styrken ved ChatGPT og andre generative sprogmodeller, der gør, at bibliotekerne har en vigtigere rolle end nogensinde. Med dens teknologiske styrke til at producere information for brugeren, kan ChatGPT blive en hvilepude for brugeren og føre til kreativt dovenskab, hvor brugeren overlader opgaveløsning til maskinen.

Opmærksomhed og evnen til fordybelse

Den amerikanske forsker, Michael H. Goldhaber, lancerede med internettets gennembrud i 1990'erne begrebet "opmærksomhedsøkonomi" som udtryk for, at brugernes opmærksomhed i internettets tidsalder er den allervigtigste indtjeningsressource for fremtidens virksomheder i takt med den konstant voksende globale informationsmængde.

Techgiganternes evne til at fange og fastholde brugernes opmærksomhed gennem algoritmiske ekkokamre har gjort dem til de mest velbjærgede globale virk-

somheder, men har samtidig betydet, at unge generationers evne til at fastholde opmærksomhed er faldet drastisk gennem de seneste tre årtier. Distraction er med andre ord blevet en systematisk del af det digitale økosystem.

Problematikken peger ind i flere aktuelle tiltag på skoleområdet. Dels Børne- og undervisningsministeriets indsats for at mindske skærmtid og brugen af digitale redskaber i de danske folkeskoler såvel som Børns Vilkårs kampagne om reduktion af skærmbrug for børn og unge. Dels et forskningsprojekt "On Track 2.0" på Institut for Psykologi ved Københavns Universitet, som fokuserer på styrkelsen af skolebørns opmærksomhed i en hverdag fyldt med distractioner.

Læsning kan styrke den kognitive sans

Den amerikanske neuroforsker og ekspert i læsekompetence, Marianne Wolf, påpeger, at læsning styrker menneskers kognitive processer og dermed evnen til kritisk tænkning, personlig refleksion, fantasi og empati. Bibliotekerne kan potentielt spille en central rolle i at vende den negative spiral med nye generationers aftagende fokusevne ved at stimulere læselysten for de unge generationer i samarbejde med folkeskolen.

I juni måned kunne man på Danmarks Biblioteksforenings hjemmeside læse, at Rudersdal Kommune i samarbejde med Aarhus Universitet lancerer en omfattende undersøgelse af elevernes læselyst, der sætter øget fokus på at styrke læsegleden blandt kommunens folkeskoleelever. Tiltaget er interessant og flugter med det store nationale læseprojekt *National indsats for børn og unges læsegilde*, igangsat i 2023 under Tænketanken Fremtidens Biblioteker, som arbejder for en bredere na-

“ Bibliotekerne bør spille en nøglerolle i at organisere og facilitere teknologitræning for unge generationer i alliance med folkeskolen og dermed bistå skolerne i oplæring af anvendelse af generativ AI i en dialogisk form, hvor viden genereres på baggrund af dialog med chatbotten og med tilstedeværelsen af den kildekritiske sans.

tional indsats på området i en alliance mellem blandt andre folkeskolen og bibliotekssektoren.

Informationsforurening og kildekritisk sans

På trods af ChatGPTs formidable evne til at producere indhold til brugeren, viser undersøgelser, at ChatGPT langt fra er ufejlbarlig i dens respons. Som forskere påpeger, kan man med den stigende informationsproduktion genereret af AI se hen imod global informationsforurening med øget indhold af desinformation, der igen stiller krav til brugernes kritiske sans i forhold til respons fra generativ AI. Et krav der vil øges med tiden i takt med, at andelen af AI-genereret information udgør en stigende andel af den samlede globale informationsmængde.

Bibliotekerne bør spille en nøglerolle i at organisere og facilitere teknologitræning for unge generationer i alliance med folkeskolen, og dermed bistå skolerne i oplæring af anvendelse af generativ AI i en dialogisk form, hvor viden genereres på baggrund af dialog med chatbotten og med tilstedeværelsen af den kildekritiske sans.

ChatGPT som sparringspartner

Problematikken drejer sig ikke kun om de unge, viser en række undersøgelser. Mens anvendelsen af AI kan øge medarbejderproduktiviteten, er der risiko for kvalitetsforringelse i opgaveløsningen, hvis ikke samskabelsen bygger på menneskets kognitive dimension. En undersøgelse publiceret i *Harvard Business Journal* viste, at medarbejdere, der ikke brugte AI, opnåede bedre kvalitetsresultater end dem, der brugte AI, da de sidstnævnte hurtigt tilfredsstillede sig med generiske og midelmådige løsninger. Det er afgørende, at finde en balance mellem effektivitet og kvalitet ved at sikre, at medarbejderne ik-

ke vælger den nemme løsning og overlader for meget arbejde til AI.

Metode til styrkelse af det kognitive element i samskabelsesprocessen

Forskere bag foromtalt undersøgelse i *Harvard Business Journal*, Kian Gohar og Jeremy Utley, har udviklet en metode til at samskabe med AI, som samtidig styrker menneskets kognitive element i samskabelsesprocessen.

Metoden som kaldes FIXIT består af fem trin. Første trin – “F” – handler om at formulere det specifikke problem, der ønskes løst i samskabelsen med eksempelvis ChatGPT. Næste trin – “I” – fokuserer på den menneskelige idéudvikling enten på individuelt eller på team-niveau. Dette trin sikrer det kognitive element i løsningsprocessen inden AI-teknologien tages i brug. På tredje trin – “X” – fodres generativ AI med konteksten i problemstillingen, hvorefter der på fjerde trin – “T” – interageres med generativ AI i en interaktiv samtale. Pointen er, at GAI ikke bruges som en søgemaskine, men som en sparringspartner til idéudvikling på samme måde, som når mennesker interagerer omkring problemløsning. På femte og sidste trin – “T” – kommer teamet på banen igen om færdiggørelsen af løsningsforslag på baggrund af samskabelsen.

Metoden er interessant, da den sikrer det kognitive element gennem hele samskabelsesprocessen og modvirker kreativ døvenskab, hvor mennesket overlader opgaveløsning til maskinen. Bibliotekerne kan understøtte og udvikle workshops, der sikrer den kognitive sans i samskabelsesprocessen med AI.

Begejstring, bekymring eller eftertænksomhed

H.M. Dronning Margrethe brugte udtrykket “eftertænksomhed” i sin nytårstale

den 31. december 2023, hvor hun i forhold til anvendelsen af kunstig intelligens stillede spørgsmålet: “Skal vi være begejstrede eller bekymrede?”. Eftertænksomhed er et passende udtryk, når man taler om generativ AI i organisationer, da teknologien både rummer store potentialer og udfordringer.

Bibliotekerne bør spille en central rolle i skabelsen af en bæredygtig fremtid med generativ AI således, at potentialerne i anvendelsen af GAI, overgår de potentielle risici.

■ **For mig er der ingen tvivl om**, at bibliotekssektoren kan guide de nye brugere til den gode samskabelse med AI, hvor den menneskelige kognitive sans er i centrum. F.eks i forlængelse af initiativer som *Fremtidens informationskompetencer i en tid med AI*, et andet aktuelt projekt under Tænk tanken Fremtidens Biblioteker i samarbejde med bl.a. Mandag Morgen og ADD-projektet (Algoritmer, Data og demokrati).

■ **NIELS MARK**
Master Professionel
Kommunikation
Konsulent for musik og
tværgående arrangementsvirksomhed & hovedredaktør ved Bibzoom.
Odense Bibliotekerne

Kommentar

FOLKEBIBLIOTEKERNES UDLÅN I STIGNING

Bibliotekerne gjorde det ifølge årsstatistik 2023 godt.

Hvert år i juli måned offentliggøres den samlede benyttelse og statistik for landets folkebiblioteker af Danmarks Statistik.

Benyttelsen er i stigning, og man er i fuld gang med at indhente efterslæbet fra under covid-19-pandemien. Man skal dog ved læsning af tallene være opmærksom på, at bibliotekernes statistikal kan være behæftede med fejl afledt af system og automatisk talhåndtering.

Kommunernes biblioteksudgifter

På landsplan ses en yderst marginal stigning fra 436 kroner pr. indbygger i 2022 til 437 i 2023 - en stigning på 0,1%.

Som det også fremgår af tabellen side 17, så er Albertslund tilbage på førstepladsen med en stigning på 74 kroner til 773 og Tårnby er andenpladsen med et fald på 8 kroner pr. indbygger. Helsingør er som for 2022 på tredjepladsen med et svagt fald på 2 kroner. Ser man samlet på bibliotekernes omkostninger og ser bort fra at antallet af indbyggere stiger, så er de samlede netto-udgifter til folkebibliotekerne steget med 0,6%.

En sammenligning med kommunernes nettodriftsudgifter viser umiddelbart, at disse stiger 3,1% fra 2022 til 2023. Sammenholdes der endvidere med forbrugerprisindekset, der steg med 3,3% fra 2022 til 2023, så er der desværre endnu gang tale om et relativt fald i, hvad der bruges på folkebibliotekerne – både i almindelighed og i forhold til kommunernes øvrige udgifter. Ser man nemlig på kommunernes biblioteksudgifter over de sidste 10 år, så er bibliotekernes andel af kommunernes nettodriftsudgifter faldet med 16,9%.

Biblioteksbenyttelse

Der er en klar positiv udvikling i udlånet af fysisk materiale, idet udlånet er steget med 6,9% fra 2022 til 2023. Som det fremgår af efterfølgende tabel, så er der dog stadig et stykke vej til niveauet før covid-19-pandemien:

År	Alle materialetyper	Indeks
2018	29.913.676	100,0
2019	29.422.311	98,4
2020	21.584.670	72,2
2021	17.446.231	58,3
2022	23.275.941	77,8
2023	24.892.932	83,2

Ser man på udviklingen af fysiske udlån over et længere tidspand er det dog ikke retvisende at sammenligne 2018 og 2023 i absolutte tal, idet der fra 2009 til 2018 er årligt fald på ca. 5% i udlånet af fysisk materiale. Hvis man tager dette forhold i betragtning, så er der altså tale om, at antallet af årlige udlån ikke blot er ved at rette sig, men at det løbende fald på de tidligere ca. 5% årligt er brudt. Det bliver derfor interessant at se, om 2024 udlånstallet vil vise et fald eller en stigning i forhold til 2023.

I efterfølgende tabel (s. 16) med antal Udlån pr. indbygger er de 10 kommuner i toppen de samme som for 2022 med nogle mindre forskydninger. Ligesom de fem lavest liggende er de samme i samme rækkefølge. Højest ligger Gentofte, centralbibliotek, der viser det højeste antal udlån pr. indbygger med 8,9 – mens Alle-

rød, ikke-centralbibliotek, ses som nummer to og viser hele 8,7 udlån pr. indbygger.

Det skal for 2022 udlånet tilføjes, at Danmarks Statistik har rettet udlånsstatistik 2022 for Helsingør, hvilket betyder at kommunen for 2022 burde have været nr. 15 på listen i modsætning til nr. 17, som fremgår af Statistik 2022 i *Danmarks Biblioteker 2023:4*.

Materialetyper

Udviklingen i udlånet af de forskellige materialetyper viser et billede med forskelligartede ændringer for de enkelte materialetyper.

Materialetyper	2022	2023	Ændring%
Bogligt materiale	20.626.708	22.347.865	8,34
Lydbøger	200.910	167.418	-16,67
Musikoptagelser	438.049	395.170	-9,79
Levende billeder	774.237	738.953	-4,56
Multimediematerialer	173.127	179.257	3,54
Andre materialer	131.393	141.820	7,94
I alt, monografier	22.344.424	23.970.483	7,28
Seriepublikationer	947.715	922.449	-2,67
Alle materialetyper	23.292.139	24.892.932	6,87

Det er værd at bemærke, at stigningen fra 2022 til 2023 i udlån er større for fysiske bøger end for udlån af fysisk materiale i alt. På trods af den samlede stigning i fysisk udlån, så falder udlånet af både de fysiske lydbøger, musikmaterialer og video (levende billeder). Udlån af fysiske bøger står sig således godt, men andet materialeudlån er tydeligt vigende.

Forholdet mellem fysisk og digitalt udlån

Der ses en fortsat stigning i den samlede digitale benyttelse med 17,0 mio. inkl. opslag i databaser i 2023, hvilket er en stigning på 4% i forhold til 2022, hvilket er en mindre stigning end de sidste år. Ser man alene på egentlige downloads, dvs. digitale lån som e-bøger, e-tidsskrifter og e-multimedier, så er stigningen dog større end i 2022 med plus 10,1%. Brugen af e-bøger er steget 15,4%, mens e-tidsskrifter og e-multimedier er faldet noget.

Ser man på den samlede benyttelse og lån af såvel fysiske som digitale materialer ligger brugen nærmest på samme niveau som i 2019 før covid-19-pandemien. Med samlet 34,4 mio. i 2019 hvoraf i alt 29,4 mio. fysiske og 5 mio. digitale. For 2023 ligger tallet ifølge DS på 24,9 fysiske og 9,4 digitale ifølge DS NYT fra 17. juli i år. Reelt kan brugen dog være højere. Ser man nemlig på tallet for digital brug i selve DS statistikbanken.dk ligger det 0,5 mio. højere, på 9,9 mio. Diskrepansen kan bero på, at man i nyhedsbrevet viser digitalt brug svarende til eReolen's tal for 2023 på 9,4 mio. Uanset hvad – den digitale benyttelse er stigende.

Aktive lånerne

Antallet af aktive lånerne er en anden måde at måle aktiviteten på, selv om dette skal tages med det forbehold at man i nogle familier låner på ét og samme kort. Der var et tydeligt fald i forbindelse med covid-19-årene, men dette er rettet op igen med tallet for 2023, som endda er det største siden 2009:

År	Aktive personlige lånere (i 1.000)	Indeks
2018	1.713	100,0
2019	1.851	108,1
2020	1.741	101,6
2021	1.684	98,3
2022	1.861	108,6
2023	1.907	111,3

Låneaktiviteten mellem biblioteker

Der er sket en stigning i indlån fra andre biblioteker med 5,1%. Der er dog et mindre fald i indlån fra udenlandske biblioteker.

Interurbanindlån fra	2022	2023
- danske folkebiblioteker	1.036.846	1.094.568
- danske forskningsbiblioteker	318.581	330.892
- udenlandske biblioteker	6.631	6.227
I alt	1.362.058	1.431.687

Det betyder at 'selvforsyningsgraden' for folkebibliotekerne under ét er faldet fra 77,9% til 76,1%. På trods af den samlede stigning, så er indlånet af lyd-bøger faldet fra med 16,0% og musikcd'ere med 15,3%. Indlånet af bøger stiger med 5,6 % og udgør nu 97,1% af det samlede indlån. Styrtdykket i interurbanindlån fra 2020 til 2021 – årene under pandemien – for næsten alt andet end bøger er ikke rettet op. Der er i øvrigt en forskel på, hvad de større forskningsbiblioteker opgør som interurbane udlån til folkebibliotekerne (380.080 i 2023) og hvad folkebibliotekerne opgør som indlån fra forskningsbibliotekerne (330.892 i 2023). Og dertil kommer, at de større forskningsbiblioteker opgør 72.747 kopier, der erstatter udlån.

Bestand

Fra 2022 til 2023 er der tale om et fald på 3,1% i folkebibliotekernes fysiske bestand. Det er det laveste fald siden 2013, hvor faldet var på 3,0%.

Bemærk: I kommentaren til folkebiblioteksstatistikken 2022 nævntes en svag stigning i folkebibliotekerne bestand af fysisk materiale. I betragtning af, at der for de foregående ti år havde været et fald på gennemsnitligt 4,4% pr. år, så ville det have været bemærkelsesværdigt – hvis det havde været rigtigt. Ifm. med anmeldelse af *Bogpanelets årsrapport 2023 (Danmarks Biblioteker 2023:6)* blev undertegnede opmærksom på en fejl, hvorfor et enkelt bibliotek ifølge Statistikbanken.dk næsten skulle have fordoblet bestand. Uden dette bibliotekstal var der reelt tale om et samlet fald på 3,75%. Det viser desværre, at Danmarks Statistiks kontrol af modtagne tal er mangelfuld og formentlig sker automatisk. Tidligere blev biblioteksstatistikken håndteret af daværende Biblioteksstyrelsen med manuel verifikation ved væsentlige ændringsudslag i tal i forhold til året før. En tilsvarende kontrol foretager Danmarks Statistik øjensynlig ikke, men er afhængig af, at enten bibliotekerne selv eller andre studser over udviklingen og eftertjekker.

Personale

Der er sket et fald i personalet på minus 3,9% til i alt 3.160 årsværk på folkebibliotekerne. Der er fald for alle personalegrupper. Ansatte i beskæftigelsesordninger er faldet med 24,3% og assistenter med 7,0. For bibliotekarere er faldet på 1,4%, mens andet akademisk personale er faldet med knap et årsværk = 0,4%. Rent procentuelt er der store forskelle mellem bibliotekerne,

men i mange tilfælde er der tale om ansatte i beskæftigelsesordninger, som kan variere meget fra år til år de enkelte steder.

Arrangementer på folkebibliotekerne

Der er fra 2022 til 2023 sket en markant stigning i antallet af fysiske arrangementer på folkebibliotekerne. For arrangementer og udstillinger er der tale om de højeste tal registreret hos Danmarks Statistik siden 2009, hvor DS overtog den årlige folkebiblioteksstatistik.

Arrangementstype	2022	2023	Stigning%
Arrangementer på biblioteket	25.484	30.344	18,8
Udstillinger på biblioteket	3.064	3.489	13,9
Brugerundervisning, gennemførte lektioner	7.442	8.419	13,1
Brugerundervisning, fremmødte deltagere	159.581	130.639	-18,1

Gennemførte lektioner brugerundervisning stiger og er det højeste antal siden 2014. Antallet af registrerede deltagere i brugerundervisning er faldet tydeligt fra 2022 til 2023 og kan bero på, at brugerundervisning også foregår online, men det er dog alligevel det næststørste tal siden 2019.

Sammenhæng mellem årsstatistik og individbaseret statistik

I forbindelse med kommentarer til *Biblioteksstatistik 2022* blev der redegjort for en manglende sammenhæng mellem samlet årsstatistik og individbaseret statistik. De to statistikker er ikke direkte sammenlignelige, da udlån til andre biblioteker og kommunens institutioner i sagens natur ikke indgår i den individbaserede statistik. Men det har vist sig, at en række folkebiblioteker har et større udlån til individer end i udlån alt! Hvilket naturligvis ikke kan være korrekt. For 2023 gælder det 27 folkebiblioteker. Inddrages tallet for interurbanudlån til andre biblioteker, bliver det mere grotesk - for 2023 52 folkebiblioteker. Tilsvarende gælder for de tre foregående år, hvor den individbaserede statistik er udarbejdet.

Denne meget tydelige mangel på sammenhæng mellem de to statistikker for udlån blev beskrevet i forbindelse med kommentaren til 2022 årsstatistik (*Danmarks Biblioteker 2023:4*, s. 20). Der har ikke været nogen opfølgning på denne problematik fra hverken Danmarks Statistik eller folkebibliotekernes leverandør af bibliotekssystem. Det skal dog bemærkes, at DS selv for statistik 2023 oplyser følgende: "Grundet usikkerhed i indberetningerne vedrørende bibliotekernes fysiske rammer, åbningstider og online/net aktiviteter, er tallene for perioden 2020-2022 foreløbige. Der vil i august 2024 forekomme løbende justeringer af folkebiblioteksstatistikken i forbindelse med omlægning af tallene i Statistikbanken." Det er naturligvis problematisk, at folkebibliotekernes statistik for udlån ikke entydigt hænger sammen.

■ **Folkebibliotekerne gjorde det godt i 2023**, benyttelsen er i stigning og ved at indhente efterslæbet fra under covid-19-pandemien. Og dette er vel at mærke sket samtidig med fald i både antal ansatte og formindskede økonomiske rammer.

■ LEIF ANDRESEN

Bibliotekar

Tidl. chefkonsulent Det Kgl. Bibliotek

Danmarks Biblioteksforening bringer to tabeloversigter af biblioteksstatistikken 2023:

- Udlån pr. indbygger i 2023
- Biblioteks(netto)udgifter pr. indbygger i 2023

Tallene vedr. biblioteksaktiviteter bygger på kommunernes 2023-oplysninger til Danmarks Statistik.

Statistikken er udarbejdet for *Danmarks Biblioteker* af Leif Andresen, tidl. chefkonsulent ved Det Kgl. Bibliotek.

UDLÅN PR. INDBYGGER I 2023

Kommune	Indbyggertal pr. 1.1. 2024	Udlån	Udlån pr. indbygger
Gentofte	75.033	665.801	8,9
Allerød	25.962	226.411	8,7
Bornholm	39.423	280.195	7,1
Roskilde	90.931	614.144	6,8
Lyngby-Taarbæk	58.538	389.478	6,7
Rudersdal	57.237	375.271	6,6
Hørsholm	24.811	159.096	6,4
Nyborg	32.193	200.247	6,2
Odder	23.896	148.418	6,2
Furesø	42.533	257.968	6,1
Svendborg	59.727	356.408	6,0
Hvidovre	53.760	311.095	5,8
Herning	89.848	517.989	5,8
Gribskov	41.920	228.156	5,4
Helsingør	63.838	336.021	5,3
Samsø	3.694	19.224	5,2
Brønderslev	36.614	184.635	5,0
Tårnby	43.915	221.449	5,0
Hillerød	54.422	273.970	5,0
Vejle	121.696	600.582	4,9
Silkeborg	100.747	489.116	4,9
Rødovre	44.328	210.317	4,7
Lemvig	19.110	88.793	4,6
Ballerup	51.237	237.459	4,6
Favrskov	49.377	228.257	4,6
Gladsaxe	70.600	324.241	4,6
Skanderborg	65.205	296.810	4,6
Guldborgsund	59.759	271.682	4,5
Struer	20.594	91.750	4,5
Mariagerfjord	41.762	185.572	4,4
Ærø	5.960	26.301	4,4
Vordingborg	45.751	199.988	4,4
Herlev	29.876	130.483	4,4
Viborg	97.472	423.219	4,3
Middelfart	40.158	173.972	4,3
Frederikssund	46.358	198.530	4,3
Fredensborg	42.009	178.064	4,2
Solrød	24.579	104.038	4,2
Faaborg-Midtfyn	52.291	221.002	4,2
Randers	99.974	415.536	4,2
Varde	49.798	203.351	4,1
Jammerbugt	38.234	155.459	4,1
Køge	62.848	255.469	4,1
Holstebro	59.016	239.299	4,1
Halsnæs	31.515	126.671	4,0
Aarhus	367.095	1.470.559	4,0
Aalborg	223.174	892.608	4,0
Sorø	30.478	120.965	4,0
Sønderborg	74.233	293.226	4,0
Frederiksberg	104.899	413.248	3,9
Hjørring	63.544	249.735	3,9

Kommune	Indbyggertal pr. 1.1. 2024	Udlån	Udlån pr. indbygger
Glostrup	23.655	92.962	3,9
Rebild	30.937	121.210	3,9
Syddjurs	44.076	170.776	3,9
Ringkøbing-Skjern	56.218	216.959	3,9
Albertslund	27.677	106.598	3,9
Langeland	12.260	46.690	3,8
Odense	209.078	789.147	3,8
Egedal	45.532	170.847	3,8
København	659.350	2.430.631	3,7
Kolding	94.932	336.640	3,5
Kerteminde	23.894	84.320	3,5
Ringsted	36.356	128.150	3,5
Ikast-Brande	42.737	149.911	3,5
Norddjurs	36.773	128.902	3,5
Haderslev	55.438	193.157	3,5
Høje-Taastrup	57.540	198.337	3,4
Greve	52.157	177.784	3,4
Skive	44.739	151.489	3,4
Aabenraa	58.657	197.742	3,4
Holbæk	74.129	248.339	3,4
Morsø	19.734	65.536	3,3
Horsens	97.392	323.265	3,3
Vejen	42.800	142.049	3,3
Odsherred	32.605	108.106	3,3
Dragør	14.569	47.437	3,3
Billund	27.119	88.188	3,3
Frederikshavn	58.376	189.433	3,2
Hedensted	47.725	153.745	3,2
Stevns	23.649	76.076	3,2
Nordfyns	29.610	94.636	3,2
Assens	40.646	129.710	3,2
Lolland	39.632	125.275	3,2
Faxe	37.753	119.327	3,2
Lejre	29.347	92.576	3,2
Esbjerg	118.780	373.442	3,1
Vesthimmerlands	36.012	112.875	3,1
Fredericia	52.485	162.275	3,1
Tønder	36.651	112.441	3,1
Thisted	42.989	129.179	3,0
Næstved	84.747	249.643	2,9
Ishøj	23.663	67.395	2,8
Brøndby	39.067	111.046	2,8
Slagelse	79.923	223.569	2,8
Kalundborg	48.309	130.399	2,7
Vallensbæk	17.800	39.159	2,2
Læsø	1.759	3.281	1,9
I alt	5.961.249	24.892.932	4,2

Kilde: Danmarks Statistik

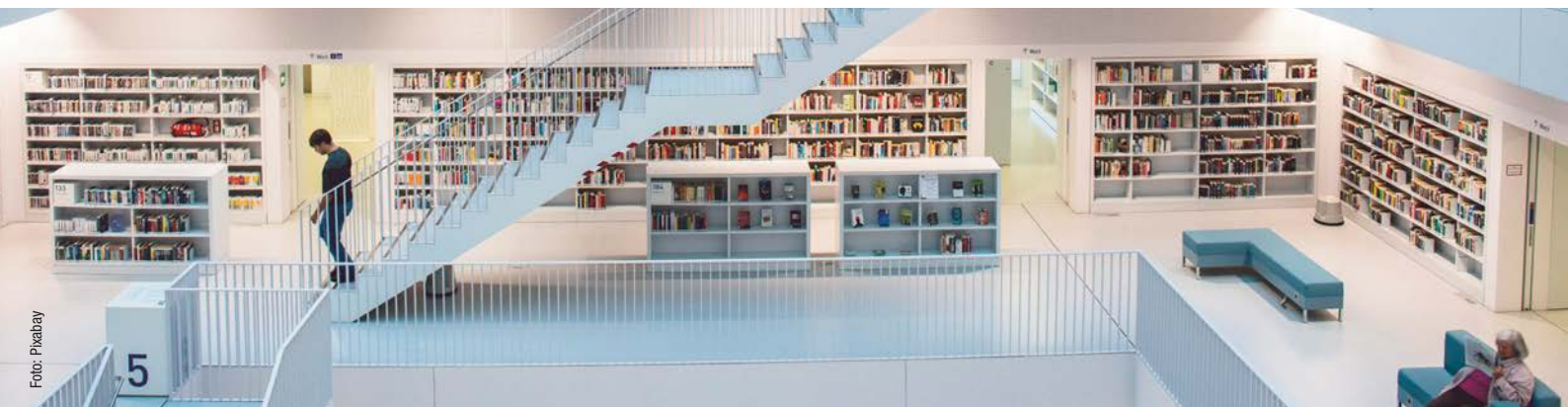

Foto: Pixabay

BIBLIOTEKS(NETTO)UDGIFTER PR. INDBYGGER I 2023

Kommune	Indbyggertal pr. 1.1. 2024	Biblioteksudg. (Netto 1.000 kr.)	Udgifter pr. indb.
Albertslund	27.677	21.397	773
Tårnby	43.915	32.064	730
Helsingør	63.838	46.082	722
Gladsaxe	70.600	50.547	716
Ballerup	51.237	35.495	693
Gentofte	75.033	50.739	676
Roskilde	90.931	58.144	639
Odsherred	32.605	20.290	622
Hvidovre	53.760	33.187	617
Herlev	29.876	18.364	615
Lyngby-Taarbæk	58.538	35.789	611
Ishøj	23.663	14.016	592
Rudersdal	57.237	33.457	585
Guldborgsund	59.759	34.564	578
Ærø	5.960	3.412	572
Allerød	25.962	14.397	555
Fredensborg	42.009	22.995	547
Frederiksberg	104.899	56.485	538
Læsø	1.759	931	529
Hjørring	63.544	33.604	529
Rødovre	44.328	23.284	525
Aabenraa	58.657	30.716	524
Lemvig	19.110	9.897	518
Glostrup	23.655	12.205	516
Gribskov	41.920	21.578	515
Samsø	3.694	1.896	513
Dragør	14.569	7.465	512
Varde	49.798	25.156	505
Køge	62.848	31.546	502
Sønderborg	74.233	37.093	500
Solrød	24.579	12.177	495
Mariagerfjord	41.762	20.681	495
Herning	89.848	44.444	495
Frederikssund	46.358	22.570	487
Thisted	42.989	20.322	473
Middelfart	40.158	18.963	472
Bornholm	39.423	18.412	467
Høje-Taastrup	57.540	26.766	465
Tønder	36.651	16.893	461
Hillerød	54.422	25.068	461
Hørsholm	24.811	11.224	452
Morsø	19.734	8.915	452
Ringsted	36.356	16.396	451
Lolland	39.632	17.853	450
Holstebro	59.016	26.488	449
Struer	20.594	9.165	445
Vordingborg	45.751	20.283	443
Langeland	12.260	5.252	428
Kalundborg	48.309	20.589	426
Næstved	84.747	36.092	426
Svendborg	59.727	25.410	425

Kommune	Indbyggertal pr. 1.1. 2024	Biblioteksudg. (Netto 1.000 kr.)	Udgifter pr. indb.
Randers	99.974	42.458	425
Billund	27.119	11.510	424
Vejen	42.800	18.162	424
Norddjurs	36.773	15.604	424
Brønderslev	36.614	15.488	423
Horsens	97.392	40.509	416
Stevns	23.649	9.792	414
Assens	40.646	16.764	412
Esbjerg	118.780	48.930	412
Aalborg	223.174	91.233	409
Furesø	42.533	17.377	409
Nyborg	32.193	13.131	408
Faxe	37.753	15.388	408
Faaborg-Midtfyn	52.291	21.245	406
Odense	209.078	84.939	406
Skive	44.739	18.134	405
Halsnæs	31.515	12.708	403
Holbæk	74.129	29.863	403
Frederikshavn	58.376	23.326	400
Aarhus	367.095	146.033	398
Silkeborg	100.747	39.981	397
Viborg	97.472	38.271	393
Slagelse	79.923	31.285	391
Vesthimmerlands	36.012	14.035	390
Favrskov	49.377	19.104	387
Egedal	45.532	17.445	383
Syddjurs	44.076	16.627	377
Fredericia	52.485	19.450	371
Ringkøbing-Skjern	56.218	20.580	366
Nordfyns	29.610	10.808	365
Vejle	121.696	44.290	364
Skanderborg	65.205	23.684	363
Greve	52.157	18.831	361
Kolding	94.932	33.927	357
Lejre	29.347	10.439	356
Sorø	30.478	10.682	350
Odder	23.896	8.374	350
Jammerbugt	38.234	13.214	346
Hedensted	47.725	16.042	336
Rebild	30.937	10.367	335
Kerteminde	23.894	7.983	334
Ikast-Brande	42.737	13.250	310
Haderslev	55.438	16.818	303
Brøndby	39.067	11.836	303
København	659.350	196.881	299
Vallensbæk	17.800	5.177	291
Sum/gennemsnit	5.961.249	2.602.733	437

Kilde: Danmarks Statistik

VI VISER VEJ TIL VIDEN

“Det Kgl. Bibliotek vil være et fagligt og kulturelt fyrtårn i en verden af viden, der er stadig sværere at navigere i.

Vi vil hjælpe med at finde det, du søger. Og inspirere til at finde det, du ikke vidste, du søgte.”

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Tal om fysiske biblioteker og fysiske besøg

Hvor mange besøgte bibliotekerne:

Det samlede antal besøgende på bibliotekerne steg igen i 2023 fra 28.567.000 i 2022 til 31.067.000. Der er langt fra lavpunktet i 2021 med 17,7 mio. afledt af nedlukningerne og stadig et stykke vej til niveauet før covid-19-pandemien, hvor godt 37 mio. i 2019 besøgte landets folkebiblioteker.

Hvor mange hovedbiblioteker: Antallet af hovedbiblioteker er 97 og det har det været siden struktur- og kommunalreformen trådte i kraft i 2007, hvor landet gik fra 271 til 98 kommuner.

Alle kommuner skal i overensstemmelse med *Lov om biblioteksvirksomhed* (2000) drive et biblioteksvæsen; Esbjerg og Fanø Kommuner har dog traditionelt samarbejdet om opgaven.

Hvor mange filialer: Antallet af filialer, servicepunkter og bogbusser er aktuelt stabilt og udgør samlet set 410 enheder: 308 filialer, 87 servicepunkter (mini samling/afhentning/ingen betjening) og 15 bogbusser. I 2022 var de tilsvarende tal: 310, 86 og 16 jf. Danmarks Statistik.

/HN

Stærke biblioteker gør en forskel:

HVAD ER ET FOLKEBIBLIOTEK I DAG?

Et videns- og litteraturhus. Relevans og troværdighed. Et investeringsprojekt i stimulering af læsning. “Det er altid en god idé at gå på biblioteket”. Helle Ratz om som ny leder at skabe et bibliotek for alle.

Da en artikel om New York Public Library i 2022 i dagbladet *Information* blev anledning til afskaffelse af biblioteksgebyrer i Glostrup Kommune, ramte Glostrup Bibliotek nyhederne i de landsdækkende medier – trykte som æterbårne. Helle Ratz, leder af kommunens bibliotek fra september 2021, satte med inspiration fra USA fra august 2022 gang i et etårigt projekt om afskaffelse af bøder ved for sen aflevering. Samtidig ramte biblioteket også direkte ind i den aktuelle biblioteksdebat om at styrke børns læsning og om at nå flere brugere – og være et bibliotek for alle.

Mellem sol og byger fortæller Helle Ratz en tidlig julidag om målrettet lokal biblioteksudvikling.

Brugerbarriere blev nyhedsstof

Under pandemien suspenderede New York Public Library som alle andre gebyrer for for sent afleveret materiale. Samtidig kunne man se fremgang i udlån og brugere og gennemførte derfor et forsøg for at se, om dén udvikling holdt. Det gjorde den, og tiltrak desuden flere unge brugere og studerende; målgrupper som bibliotekerne generelt prøver at nå. Så man holdt fast. Den model ville Helle Ratz gerne afprøve i Glostrup og fik politisk opbakning til et forsøg.

“ – Det gik præcis som i New York. Der kom flere brugere til, og de lånte mere. Ikke mindst børnefamilierne var glade for initiativet, fortæller hun.

Efter forsøgets afslutning blev ordningen med politisk tilslutning fra oktober 2023 gjort permanent og fik igen bred medieopmærksomhed. Siden har flere danske biblioteker valgt at følge efter.

I dag kan *alle* gå ind og låne uden at være urolige for at komme til at aflevere en dag for sent.

– Vi lavede selvfølgelig vores egen bekymringsliste, da vi startede gebyrfrit bibliotek med spørgsmål som “Hvad kan der ske?” i forhold til kvik-lån, reserveringslister og alt den slags. Der skete ikke noget. Der afleveres i samme omfang som tidligere, måske lidt mere. Desuden, tilføjer bibliotekets chef med et smil, man skal huske på, at de fleste jo stadig afleverer til tiden.

Økonomisk betød gebyrfrit bibliotek i Glostrup i forsøgsåret et indtægtstab på 75.000-100.000 kroner. Det dækkede biblioteket selv via opsparede midler og efterfølgende via bl.a. en øgning af pris på printkopier samt reducere indkøb af musik og film. I dag er andre danske biblioteker som nævnt fulgt efter. I Ballerup kompenseres biblioteket for indtægtstabet. Aktuelt er gebyrfrit udlån oppe at vende i Københavns Kommune.

– Det er forskelligt, hvordan man gør. Nogle steder omfattes som her i Glostrup alles hjemlån, andre steder i første omgang børn og unges, oplyser Helle Ratz.

Biblioteket i Glostrup opkræver ikke mere gebyrer, men sender stadig en besked om udløb af hjemlånt materiale. Beskadiges eller afleveres materialet slet ikke, skal det selvfølgelig erstattes. Det reducerer noget administrativt arbejde. Men vigtigst af det hele – gebyrfriheden fjerner en reel barriere for en del mennesker i forhold til at bruge biblioteket; med automatiseringen af hjemkaldelser kunne et gebyr på 20 kroner lynhurtigt blive til flere hundrede kroner.

Mødet med bogen – barnet og borgeren

Udover at der kom flere lånere til og udlånet steg, og det gør det fortsat, opleves generelt en større brugertilfredshed. Noget både bibliotek og lokalpolitikere naturligvis er glade for og lægger vægt på men samtidig noget, der tilfører biblioteket ikke bare

“ Biblioteket er ikke bare bøger i metermål, men andet end en boghal... Den retning jeg har sat, er mødet med borgeren med vægt på relationskompetencer.

øget opmærksomhed uden for egne rammer men masser af god energi. Energi, der bruges på arbejdet for at nå længere ud og at skabe et attraktivt bibliotekstilbud gennem øget fokus på bogen, formidling og værtskab.

I biblioteket arbejdes målrettet med “børn og læsning” og med “bogens plads i samfundet”. Gennem formidling i biblioteksrummet, læsekredse, arrangementer og i samarbejde med partnere uden for murene. At lære at læse og opretholde lysten til at læse er et essentielt redskab for barnets sproglige og kognitive udvikling. Derfor arbejder Glostrups børneformidlere aktivt på at være et bindeled mellem lokale børnefamilier og læsning, og mellem klasselærere og forældre for at bistå med tilbud, der understøtter læring, læseløft og læselyst. Biblioteket indgår som følgebibliotek i det aktuelle nationale projekt om børn og unges læseglæde.

– Biblioteket er ikke bare bøger i metermål, men andet end en boghal. Det handler ikke kun om bøger og litteraturviden, fastslår Helle Ratz. Personale og midler skal bruges bedst muligt på borgernes vegne. Biblioteksfaget i inde i en rivende udvikling, men hverken bibliotekaruddannelsen eller biblioteksassistentuddannelsen findes længere. Nyuddannede er ofte akademikere og har ikke som før en biblioteksviden.

- Den retning jeg har sat, er mødet med borgeren med vægt på relationskompetencer, fortæller Helle Ratz. Værtskabet ser hun som den afgørende strategi i forhold til at nå bibliotekets mål og den daglige virksomhed.

Værtskab – vejen frem

For en måned siden afsluttede biblioteket et halvandet år langt udviklingsforløb om relationsbaseret værtskab med konsulent Sussi Nyled, cand. scient. bibl. fra Danmarks Biblioteksskole og University of Illinois i Chicago.

– Skrivebordene er kommet ud af udlånet. Det er os, der er og skal være opsøgende i mødet med borgeren. Det er os, der henvender sig. ‘Sig til, hvis der er noget jeg kan hjælpe Dem med’ er død og borte. Man skal kunne nærme sig folk, uden at det føles, som om man overfalder dem fyldt af gode intentioner.

- Når man er ansat på et bibliotek, er det for mig som leder naturligt, at man er indstillet på at samtale om litteratur på enhver måde. Nogle medarbejdere kommer med en baggrund, hvor de har været ansat til at håndtere logistik og andre med en kandidatuddannelse. Vi har arbejdet med det, og det viser sig, at alle har en naturlig interesse i bøger, siger Helle Ratz.

Gennem forløbet med Sussi Nyled og temadage med oplæg ude fra f.eks. om Tænketanken Fremtidens Biblioteks nye segmenteringsanalyse fra november 2023 har man arbejdet med at folde begrebet ud – også i forhold til, hvilken erfaring den enkelte har.

Helle Ratz brænder for biblioteket. Selv har hun ikke en klassisk biblioteksuddannelse bag sig, men har mange års erfaring fra bibliotekssektoren. De sidste 17 faktisk i Glostrup og før det bl.a. på Gentofte Hovedbibliotek. Hun har bl.a. en kommunomuddannelse, diplom i ledelse og overvejer diplom i kultur og ledelse – samt et besøg til New York Public Library, der inspirerede til gebyrfrigt bibliotek.

Det har været en lang udviklingsproces, især for det administrative personale.

“ – Skrivebordet behøver man ikke, man kan have en tablet eller en telefon, hvor man har adgang til præcis det samme. Nu har vi nogle fælles værtskabsprincipper, og nu har vi et helt andet møde med borgeren.

En overraskelse for os i processen har været, hvor meget borgerne rent faktisk godt vil tale med os, tilføjer bibliotekets chef.

Mød biblioteket og dets partnere

At følge med udviklingen i samfundet, at bevæge sig ad nye veje til borgeren er et andet væsentligt aspekt. Det handler for Helle Ratz om relevans. Og den skabes også i samarbejde med bibliotekets mange partnere f.eks. i relation til et fornyet fokus på faglitteratur. Det er partnere som Danmarks Naturfredningsforening i Glostrup, Demokrati i Europa og Oplysningsforbundet DEO. I samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening livestreames direkte fra Aarhus Universitet om videnskabelige projekter.

Med *Sindets måneder* sættes nu i efteråret fokus på trivsel med biblioteket som arrangør og samlingssted. Gennem nye og inddragende litterære fællesskaber for sårbare borgere, vil man bidrage til trivsel og til at afstigmatisere forestillingerne om 'det syge sind' gennem litteratur og viden i et samarbejde med bl.a. Psykiatrisk Center Glostrup. Andre partnere er Bedre Psykiatri, Forfatterskolen PS! og Center for Kunst og Mental Sundhed, mens forfatter Anna Rieder gennem oplæsning og samtale vil sætte fokus på litteraturens evne til at udtrykke svære følelser.

Med biblioteket på udebane

Bibliotekets aktiviteter har vakt opmærksomhed ud over kommunegrænserne. Kommunens godt 23.000 indbyggere i Danmarks 5. mindste kommune på ca. 13 km² betjenes af ét bibliotek – hovedbiblioteket, Glostrup Bibliotek. Man har dog også taget fat på at udbygge samarbejdet med lokale partnere, så man i dag møder biblioteket andre steder i kommunen. Et mål er at lave bredt favnende arrangementer og opbygge tilhørsforhold fra personale til bruger, så der samtidig skabes en tilknytning til borgerne gennem møder med biblioteket andre steder, som det hedder i bibliotekets virksomhedsplan.

Et meget omtalt initiativ er *Litteratur på bassinkanten*. Et højt-læsningsarrangement sammen med Glostrup Fritidscenter og svømmehal. Mens man flyder i varmvandsbassinet og lytter til en fortælling, skaber lys og lyd en helt særlig oplevelse, dyb koncentration og velvære.

– På den måde når vi for eksempel nye målgrupper, som måske

Litteratur på bassinkanten.

bliver til kernebrugere. Eller måske har deltagerne bare en særlig litteraturoplevelse sammen med biblioteket den dag. Det er også fint. Det er en måde at vise hvad biblioteket kan – og her uden for matriklen.

Litteraturarrangementerne, hvor forfattere selv nogle gange læser op, er en del af svømmehallens *Stille-voksen-aften*. De er udviklet af bibliotekets litteraturformidler Kirsten Vestergaard Mikkelsen og har dannet skole for anderledes formidling i andre kommuner.

Ny kulturstrategi på vej

Glostrup Kommune har ikke en bibliotekspolitik, men er i gang med en ny Kultur-, idræt- og fritidspolitik, den nuværende er fra 2019. Aktuelt arbejdes med et udkast på embedsmandsplan, fortæller Helle Ratz engageret. Overskrifterne i det arbejde er fire og lige nu: Stærke fællesskaber, fysisk og mental trivsel, rum for aktivitet og sidst men ikke mindst dannelse. Og taler således direkte ind i bibliotekets virksomhedsplan og dets indsats for at 'biblioteket er et sted for alle'.

Kultur-, idræt- og fritidspolitikken og udmøntningen udformes inden for rammerne af Glostrup Kommunes vedtagelse om kerneopgaver, der handler om "mestring og udfoldelse". Målet er, at den vedtages inden årets udgang.

– Kultur-, idræt- og fritidspolitikken skal indgå i bibliotekets retning for, hvor ressourcer og midler prioriteres indenfor de givne

En række lokale frivillige, Kulturkorpset, er tilknyttet biblioteket. De bidrager eksempelvis til aktiviteter som IT-caféen, Lektiecaféen, Læsehunde med mere.

rammer. På en måde, så vi også fremover kan møde borgerne i kommunen med et interessant og relevant bibliotekstilbud, slutter Helle Ratz med et smil.

■ HELLEN NIEGAARD

Fotos: Glostrup Bibliotek

OM Glostrup Bibliotek

Bibliotekets virksomhed er i dag tilrettelagt ud fra følgende fem indsatsområder:

- **Videns- og litteraturhus**
Et stærkt fokus på fri og lige adgang til viden og litteratur for alle
- **Børn og læsning**
Børns læsning er en hjørnesten i Glostrup Biblioteks fundament. Vi understøtter børns læselyst og sikrer derved de kommende generationers aktive deltagelse i videnssamfundet
- **Demokrati og samskabelse**
Biblioteket er et frit og åbent ikke-kommercielt mødested med uformelle rammer, hvor vi samskaber med frivillige
- **Mødet med brugeren/biblioteket 24/7**
Nærværende og opsøgende betjening, både i biblioteksrummet og digitalt
- **Samarbejder**
Vi er en naturlig, attraktiv og tilgængelig samarbejdspartner både internt og eksternt.

Se mere om biblioteket og find Virksomhedsplan 2024/25 på glostrupbib.dk.

VIRKSOMHEDSPLAN 2024/25

GLOSTRUP BIBLIOTEK

Interview

RØDOVRE BIBLIOTEK

Sammen om Rødovre: Muligheder og udfordringer i ikoniske rammer.

Knap syv km fra Københavns centrum ligger Rødovre Kommune med et af Danmarks verdenskendte ikonbiblioteker. Biblioteket er tegnet af den store danske arkitekt Arne Jacobsen og blev bygget sidst i 1960'erne, åbnet i 1969 og indviet i 1970. Rådhuset, en anden Arne Jacobsen-bygning, ligger lige over for, og mellem dem bydes borgerne velkommen ad rådhuspladsens lange linjer af grønne træer og vandbassiner.

En regnfuld sommerdag møder jeg Karsten Thomsen, der er biblioteksleder i Rødovre Kommune, og Line Horn, leder af Arrangementer og Udvikling, til en snak om at drive bibliotek i ikoniske rammer og om kommunens biblioteksfokus lige nu.

Det første indtryk

Biblioteket er ved første øjekast en tillukket, mørk kasse med flat tag – og så alligevel slet ikke. For ganske vist er Rødovre Bibliotek med sin firemeter høje facade uden vinduer overalt beklædt af den mørke, norske bjergart Solvåg, men et ligesom svævende tag

inde over den store bygningskrop over Store sal, skaber med lysende vinduesbånd et let og nærmest skulpturelt synsindtryk. Stik mod hvad man måske kunne tro, opleves bibliotekets rum indenfor som åbne og lyse takket være store vinduer ud til hele fem gårdhaver og en stjernehimmel af en loftsbelysning.

– Arne Jacobsens rammer er flotte og fantastiske, siger Karsten Thomsen begejstret. Men biblioteket rummer samtidig en række udfordringer for drift og vedligeholdelse. På sn.dk den 10. juli, dagen før dette interview, kunne man læse, at “Arne Jacobsens ikoniske bibliotek står over for en akut og omkostningstung renovering”.

Ikonbyggeri under pres

Vandskader frygter alle, ikke mindst med udsigt til et mere ekstremt vejr; ifølge DMI-beregninger vil Danmark fremover samlet set få meget mere regn. Og bibliotekets 50 år gamle flade tag har

Arne Jacobsens skitse til Rødovre Bibliotek - facade - og de 11 signaturfarver til bibliotekets interiør.

Rødovre Bibliotek og Arne Jacobsens øvrige byggeprojekter i Rødovre med rådhus, boliger og skole er markante eksempler på, hvordan ambitiøs, fremadrettet lokalpolitik forenet med arkitektonisk kvalitet kan tilføre en kommune og dens borgere fælles pejlemærker og værdi af varighed.

vist sig utæt og skal renoveres. Men renoveringen stopper ikke der.

– En ting er taget. I øjeblikket har vi gulvet brudt op i børnebiblioteket, vandet kommer ind gennem vinduerne og gårdhavernes flisebelægning på grund af et forkert fald – og kræver ny gulvbelægning, forklarer Karsten Thomsen, leder af kommunens biblioteker siden oktober 2022.

– Som biblioteksleder handler det ikke alene om at skabe det bedst mulige bibliotekstilbud til borgerne, det handler i et fredet bibliotek som Rødovre også om bygningen. Budgettet for selve bygningsvedligeholdelsen ligger i kommunens bygningsafdeling. Man er selvfølgelig forsikret, men skader og renovering tager tid og forskyder til dels også fokus fra bibliotekets kerneopgaver.

Allerede i budget 2024 er der afsat midler i millionklassen til renovering af bibliotekets tag i overslagsårene 2026 og 2027, men vinteren 2023/2024 har vist, at der er behov for at komme hurtigere i gang på grund af utæthederne i indeværende år, så vand-skader stoppes og taget kan leve op til bygningsreglementet. Vel at mærke i overensstemmelse med bygningens fredning; i 2010 besluttede Kulturarvsstyrelsen at frede Rødovre Bibliotek.

Kommer der så midler ude fra til denne renovering?

– Desværre ikke. Der følger ingen økonomi med fredning, tvært-

om. Der følger ansvar og forpligtelser med for kommunen. Så det handler om, at mange mennesker skal tale sammen, når der skal renoveres, siger Karsten Thomsen med et lille smil. – Det er særligt udfordrende, fordi vi med byggeriet står med en række specialløsninger både uden for og inden døre – fra lofter til møbler. Lige nu savner biblioteket især bedre plads til børnebiblioteket og studerende, tilføjer Line Horn.

Bibliotekets layout er karakteristisk for 1960'erne, hvor det moderne biblioteksprincip slog igennem med alle tilbud i et plan og med vægt på åbenhed, dagslys og fleksibilitet. Men med en fredning kan man imidlertid ikke bygge til. Men har, som det er sket tidligere, mulighed for at justere lidt på brugen af rumarealet i stueplan, som inklusive gårdhaver er 3.617 m². Som for eksempel i forbindelse med digitaliseringen og etablering af el-udtag til søgestationer og bruger-pc'ere samt omdannelse af foyeren, der oprindeligt rummede en klassisk skrankeekspedition. Også opstillingen i udlånets centralrum er gentænkt og åbnet ved hjælp af bl.a. nye, lavere og lettere reoler og formidlingsøer. Alt selvfølgelig i overensstemmelse med Arne Jacobsens lige linjer, hans farvepalet, funktionalitetsprincip og stil.

Hvad betyder ikonbyggeri?

Ikoniske rammer kendes ikke kun i Rødovre Kommune. Også andre steder har man politisk valgt at bygge fantastiske bibliote-

Karsten Thomsen har et godt kendskab til biblioteksudviklingen i Rødovre. Han blev ansat oktober 2022 som kommunens biblioteksleder, men startede i 2008 først som afdelings- og filialleder, så som souschef.

Line Horn har samarbejdet med skoler og institutioner som kommunens børnekulturkonsulent fra 2004 og har siden fået en stor rolle omkring bibliotekets arrangementer og bl.a. udvikling af børnebiblioteket.

ker og skabe helt særlige biblioteksrum. Bygninger som alle på sigt vil kræve noget ekstra og til stadighed en særlig opmærksomhed langt ud over det rent driftsmæssige.

Skal man så lokalt foretrække traditionelt byggeri og standardløsninger fremfor arkitektoniske pejlemærker? Reaktionen er et klart nej, sådan som Karsten Thomsen og Line Horn ser på det.

– Det er på alle mulige måder et fantastisk byggeri, vi er i, fortæller bibliotekslederen. Besøgende kommer fra hele verden. Og borgerne kommer ikke nødvendigvis for at låne noget eller for at deltage i aktiviteter, de kommer også for bare at være her. Biblioteket betyder virkelig noget for dem – og for Rødovre. Det samme gør det for medarbejderne. Kollegerne kerer sig rigtig, rigtig meget om huset, og så snart nogen opdager, noget ikke er, som det skal være, får vi en melding.

En vigtig partner i drifts- og vedligeholdelsesindsatsen er derfor både stadsarkitekt og kommunens bygningsforvaltning. Også i forhold til de kommende års uomgængelige renovering – og nødvendige opdatering af biblioteksrummet, fortæller Karsten Thomsen og Line Horn.

Rødovre – forstadens mønsterby

I foråret 2022 kunne biblioteket byde på en helt særlig udstilling *Gesamtkunstwerke*. En tysk arkitekturudstilling om netop Arne Jacobsen og hans samarbejde med Otto Weitling, en anden kendt dansk arkitekt, om bygningsprojekter i Tyskland, som satte ny standard for udviklingen af en modernistisk æstetik der og herhjemme.

– Det særlige og sjove ved den proces var ikke alene udstillingen i sig selv men også, at vi havde to tyske arkitekter, der skulle sætte udstillingen op, gående i lang tid. De var begejstrede og fuldstændig solgt over biblioteket og dets indretning og kunne bidrage til vores Arne Jacobsen-viden. Line Horn fortæller:

“ – Udstillingen førte til fornyet fokus på ikonbiblioteket lokalt og uden for kommunen, så vi laver igen egentlige arkitekturomvisninger.

– Lidt sjovt og særlig vigtigt for biblioteket var, at kommunen samtidig fik en ny stadsarkitekt. Solveig Bergmann Nielsen er mindst lige så optaget af Arne Jacobsen og af biblioteket som os. Rødovres profil kendetegnes netop af mange Arne Jacobsen byg-

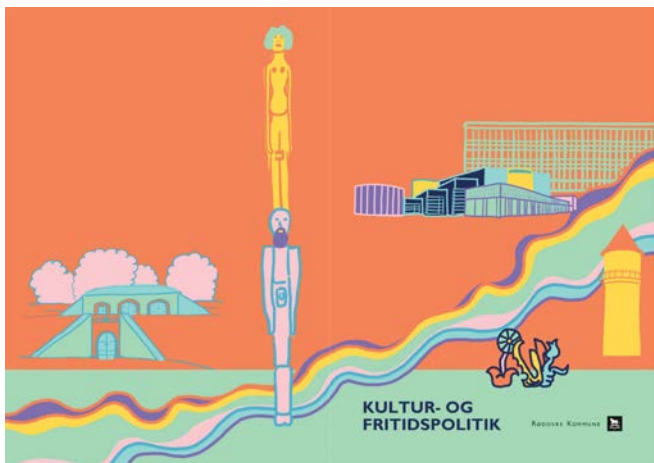
gerier, som man er virkelig stolt af i kommunen. Udstillingen bidrog, som stadsarkitekten siger, til "at skabe fornyet opmærksomhed omkring Rødovre som en slags mønsterby for den moderne forstad, udviklet gennem 1960'ernes idéer og visioner for arkitektur, byudvikling og politik".

Den skjulte elevator

Biblioteket selv bruger aktivt arkitektur i sin formidling, også

over for børn. – Vi har på et tidspunkt, som et overgangsprojekt for børn mellem daginstitutioner og skoler, haft et Arne Jacobsen arkitekturprojekt, fortæller Line Horn. Med rundvisning og ved hjælp af vores bog, *Lille Arne*, inviterede vi børnene på en særlig biblioteksoplevelse. Siden har vi så kunne opleve dem som små biblioteksambassadører over for familie og venner, ivrigt og stolt fortælle om blandt andet den hemmelige elevator i byen (i gulvet i store sal, red).

Sammen om Rødovre

Hvordan arbejder man i dag, hvor biblioteket skal favne langt flere opgaver og tilbud samtidig med et økonomisk og teknologisk krydspres? Karakteristisk for Rødovre Bibliotek har altid været et stærkt arrangementsprogram og fokus på bøger, viden og læseoplevelser til borgerne.

De to sale i Arne Jacobsens ikoniske bibliotek fra 1969 skaber enestående rammer for aktiviteter. Her kommer bøgerens verden til live gennem foredrag, debataftener, oplæsninger, udstillinger og meget andet, ligesom bøger, tegneserier og musik gør det i husets voksenudlån og børnebibliotek. Som det er sket siden starten for år tilbage. Et fokus der stadig holder, men med en formidling baseret på nye værtsgreb og udbredt inddragelse af borgere og lokalsamfund.

– Vi laver rigtigt gerne noget sammen med borgerne, hvilket dybest set er det, vi gør omkring arrangementer. Et område Rødovre altid har været optaget af, siger Karsten Thomsen. – Lige fra en tid med større budgetter og mange besøg af store kunstnere og kendte debattører organiseret af bibliotekets daværende legendariske kontaktbibliotekar Eigil Malmer, der skabte grundlaget for et banebrydende fokus på kultur- og kunstformidling gennem arrangementer. Som borgmester Britt Jensen (A) sagde det ved Eigil Malmers død i 2023. "Vi skylder en tak til Eigil Malmer, når vi ser på vores biblioteker i Rødovre i dag og den rolle, de har som levende og aktive samlingssteder i Rødovre. De frø, som blev sået for så mange år siden, spirer og blomstrer i den grad." Store sko at udfylde, men det står Line for i dag og gør det godt sammen med vores gode kolleger, forklarer bibliotekets leder.

Fællesskab om bøgerne

I både bibliotekets eget formidlingsarbejde og i dets mange lokale relationer lægges vægt på at formidle gennem fællesskab, at inddrage borgerne og øvrige lokale partnere. Og hvor det er relevant at udvikle dette samarbejde gennem design thinking-metoden og aktiv værtskabstænkning.

– Det er en fortløbende proces, ikke bare projekttænkning. Det rygtes via mund-til-mund-metoden, og derfor vokser partnerskaberne bare. Læsekulturen er ved at få det bedre og vokser. Det er vores klare ambition at kunne bidrage aktivt her. Skolerne lærer børnene at læse, vi bidrager som bibliotek med vores indsats til at fastholde det at kunne læse. Læsegåde og læselyst skal plejes, fortæller Karsten Thomsen. – I vores Bogklub for børn i 3.-5. klasse er fokus på litteratur men ikke på traditionel vis. Vi leger litteraturen ind på alle tænkelige måder, klubben er meget kreativ og populær, fortæller Line Horn.

Hvad ønsker borgerne?

– *Sammen om Rødovre, sammen om borgeren*, er kommunens strategi. 'Rødovre er en kommune, hvor man kommer hinanden ved, og hvor lokalsamfundet er involveret i udviklingen af fremtidens velfærd'. Den lever vi også efter, fortæller Line Horn.

– Et godt eksempel er projektet *National indsats for børn og unges læsegåde*, hvor vi er en af indsatskommunerne. I dét arbejde har vi ikke alene aktivt inddraget børnene og de unge, 5., 6. og 7. klasserne, vi valgte også at inddrage børnene i vores styregruppe. Børnene og dét, at de overhovedet sidder med, gør, at vi voksne strækker os længere. Det har virkelig været en vigtig læring – og det er noget, der spreder sig i huset.

Man har i første omgang Nyager Skolens PLC med, men andre banker på. – Det vil vi i kommunen gerne bruge til noget, brede ud og arbejde videre med, siger Line Horn. Hun fortæller også om, hvordan bibliotekets børnebibliotekar Troels og Julie, som brænder for sagen, har lavet et stort benarbejde med at rykke ud på alle skolerne med book-talks, snakke med lærerne og udvikle bibliotekstilbuddet.

Hvad med unge og voksne?

Unge er ikke glemt i Rødovre, men man er bevidst gået lidt ned i alder for at fange børnene dér, hvor de stopper med at læse, nævner Line Horn. De aktuelle læseprojekter bygger dybest set metodisk på samme greb, som er brugt i et stort unge-projekt, *UNG:LITT*. I et vildt læselystprojekt for 8. klasser i Rødovre og Hvidovre Kommuner i 2021/2022 gik unge næsten litteraturamok og litteraturen kunne opleves uventede steder i unges egen livsverden, i andre rammer og på nye måder. Samarbejdspartnere var bl.a. det lokale Heerup Museum, Ejbybunkereren, Rødovre Boldklub, Vestbad, Kulturhuset Viften, Rødovre musikskole, Dream Gaming Rødovre. *UNG:LITT* kan via læsesporret.dk/unglitt i dag bruges af andre kommuner.

– Også Rødovre Gymnasium har af sig selv sat fokus på lystlæsning og kom og spurgte, om ikke vi kunne hjælpe dem med det. Og selvfølgelig kunne og gør vi det. Ligesom vi samarbejder med VUC Vestegnen, der bor lige ovre bag ved, tilføjer Karsten Thomsen.

Foto: Rødovre Bibliotek

– Vi har naturligvis også fokus på de voksne. Guidet fælleslæsning er en del af kommunens projekt *Kulturvitaminer i Rødovre*, et frivilligt kursustilbud til borgere, der er uden for arbejdsmarkedet på grund af sygdom, stress eller depression. Her er vægt på deltagelse i kulturaktiviteter, som en vej til trivsel og et naturligt tilbud for alle. Det kan vi mærke et stort behov for og bruger rigtig meget tid på, fortæller Line Horn.

Hvem er brugerne i Rødovre i dag?

– Der er sket et kæmpeskift, forklarer Karsten Thomsen. Den gamle arbejderkommune har lige så stille været under transformation. Vi startede i 2010 med at se mere på befolkningsfremskrivninger og udvikling og kunne der se, at unge begyndte at flytte ud af København og erstatte de ældre i Rødovre. –Tendensen tager til, kan vi konstatere. Med de nytillflyttede fulgte et decideret babyboom og flere børn.

Udviklingstendenserne har ført til ændret fokus og et styrket børneområde, inkl. ændrede prioriteringer på både materialekonto og arrangementssiden. Ligesom den øgede digitalisering naturligvis er en anden vigtig del af biblioteksprioriteringer. Børneudlånet har overhalet voksenudlånet, begge dele er i øvrigt i stigning ligesom besøgstallet i 2023. Udover unge-tilflytterne inde fra byen ses samtidig en stor borgertilvækst i den helt nye bydel Gartnerbyen og f.eks. IrmaByen.

– Vi mærker virkelig den udvikling og de nye brugere, forklarer Line Horn. – Førhen kunne vi opleve stilleperioder, det findes ikke på samme måde længere. Denne sommer har vi f.eks. haft travlt stort set i hele åbningstiden med at anbefale god sommerlæsning til både børn og voksne. Karsten Thomsen fortsætter:

“ – Vi skal være i sync med vores borgere, og de er i dag mange steder henne. Vi har nogle, der alene er til det fysiske, nogle der kun er til det digitale og nogle der er til begge dele.

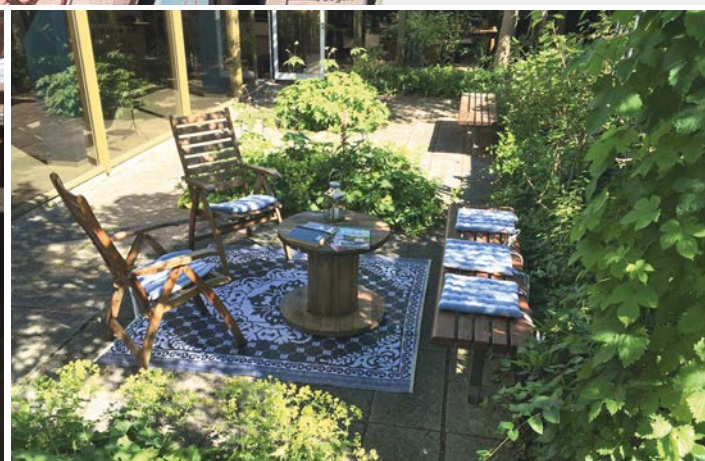
Hvilke grupper ser I meget?

– På arrangementsområdet har vi fået rigtig godt fat i børnefamilierne, fortæller Line Horn som eksempel. For seks-syv år siden kunne vi ikke lave arrangementer, der tiltrak 10-12-årige, det kan vi nu, men har hurtigt udsolgt. Vi ser også, at vi stiger i aldersgruppen. Det er en fødekæde, der fortsætter, og vi håber på at kunne følge dem, som de vokser op. Forældrene kommer i alle tilfælde nu og spørger til flere aktiviteter for de store.

Line Horn sidder i dag med i det boligsociale arbejde i Kærene, et stort boligområde med næsten 2.200 beboere. Her tilbydes adgang til cafébiblioteket Tremilen med bred brugersammensætning. Godt en tredjedel er indvandrere og efterkommere her i denne sydlige del af kommunen ved Vestbad, det store svømme- og fritidsanlæg på kommunegrænsen til Brøndby Kommune, som kommunerne driver sammen. Tallene herfra viser klart, hvad afstand betyder for biblioteksbrugen: Det knækker i Rødovre ved de 2,5 km. Så det giver god mening fortsat at sikre biblioteksmuligheder flere steder i kommunen.

Arkivfotos: Rødovre Bibliotek.
Slots- og Kulturstyrelsen

Man dyrker, fortæller de to, også den klassiske biblioteksbruger, men statistikken fra 2023 viser, at de studerende låner allermost. De er samtidig flittige benyttere af bibliotekets gruppe- og studierum. – Vi har dem i perioder siddende fra morgen til aften. I de perioder, hvor der arbejdes med SRP-opgaver, laver biblioteket særtillæg med borde og arbejdspladser sat op i f.eks. Store sal eller Lille sal, siger Line Horn.

– Statistik 2023 viser i øvrigt udover stigning i både udlån og besøg en anden glædelig ting. Vi har da vores huller rent brugermæssigt, men vi har faktisk også fat i de 30-39-årige, som ellers har travlt med andet, uddyber Karsten Thomsen.

Ingen tvivl om, at Rødovre borgerne generelt kan lide og er glade for biblioteket. Udfordringen bliver på sigt ikke alene at opdatere Arne Jacobsens ikoniske rammer, den bliver også fortsat at tilbyde service og betjening af kvalitet. For Rødovre, fortæller Karsten Thomsen, er den kommune, der procentuelt set har den største tilvækst. Man er på cirka 15 år gået op med 8.000 borgere fra ca. 36.000 mod de 44.000 i dag.

■ **“Se kultur som vigtig for velfærd”** understreges det bl.a. af en ny kultur- og fritidspolitik (2023). Kommunens vision fastslår, at “I Rødovre Kommune skal kulturen være i centrum for dannelse af mennesker og fællesskaber og bidrage til byens udvik-

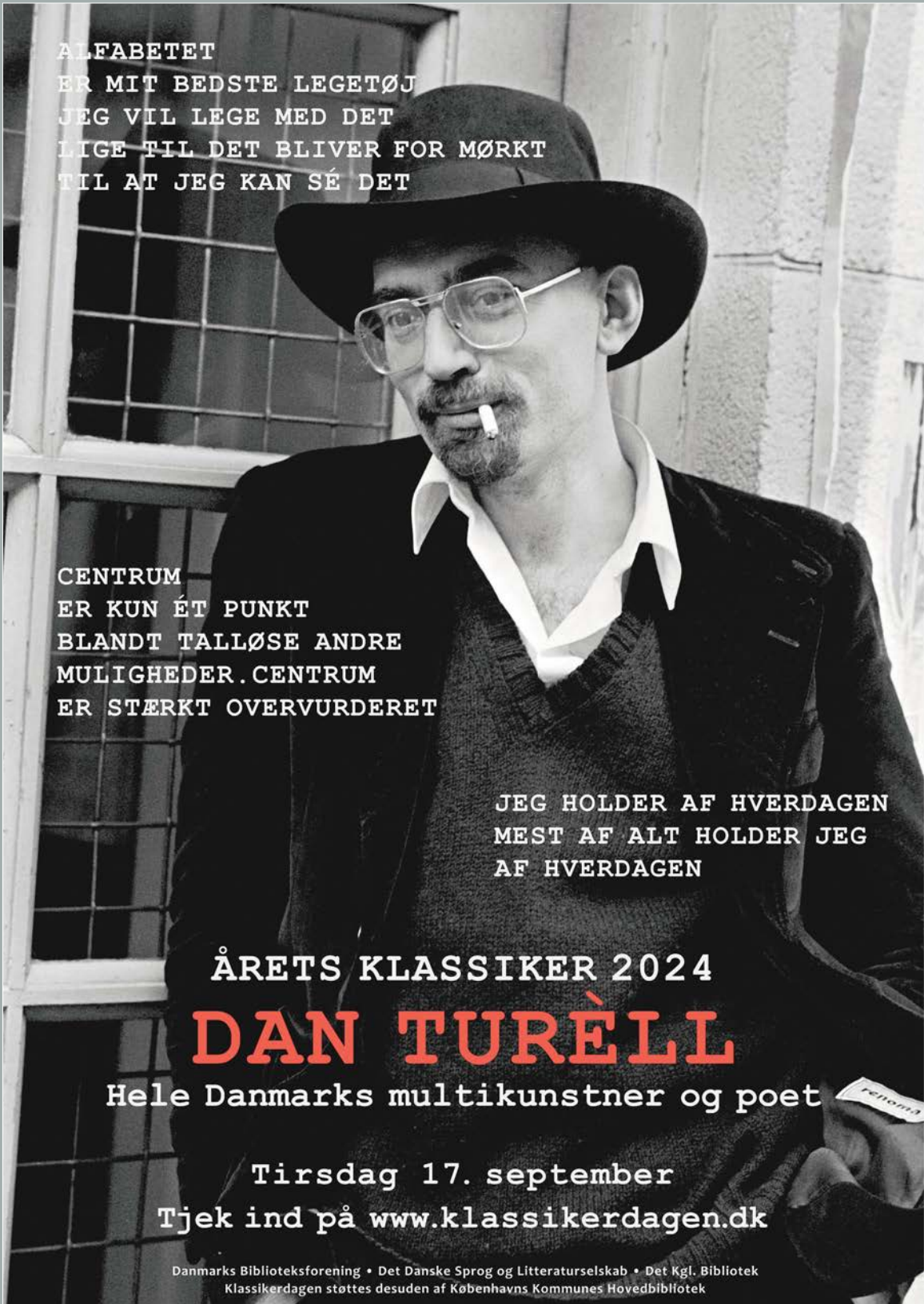
ling og udfordringer”, og biblioteket fremhæves som en af kommunens fem fyrtårne. Holder borgernes biblioteksinteresse og ønskerne fra lokalsamfundet til biblioteket, er spørgsmålet nok ikke om den voksende befolkning og biblioteksstrukturen kræver fornyet bibliotekspolitisk drøftelse, men mere hvornår.

Skønt Arne Jacobsens hovedbibliotek åbnede for mere end 50 år siden, er dets fokus, ramme og funktionalitet fortsat et besøg værd, læg vejen forbi.

Se mere på

Biblioteket: rdb.dk

Kulturen: rk.dk/politik/politikker/kultur-og-fritidspolitik

ALFABETET
ER MIT BEDSTE LEGETØJ
JEG VIL LEGE MED DET
LIGE TIL DET BLIVER FOR MØRKT
TIL AT JEG KAN SÉ DET

CENTRUM
ER KUN ÉT PUNKT
BLANDT TALLØSE ANDRE
MULIGHEDER. CENTRUM
ER STÆRKT OVERVURDERET

JEG HOLDER AF HVERDAGEN
MEST AF ALT HOLDER JEG
AF HVERDAGEN

ÅRETS KLASSIKER 2024

DAN TURÉLL

Hele Danmarks multikunstner og poet

Tirsdag 17. september

Tjek ind på www.klassikerdagen.dk

Danmarks Biblioteksforening • Det Danske Sprog og Litteraturselskab • Det Kgl. Bibliotek
Klassikerdagen støttes desuden af Københavns Kommunes Hovedbibliotek

Årets klassiker 2024:

DAN TURÉLL OG KARMA COWBOY

Om forfatterskabet. I 1973 efter debuten i 1966 og en række mindre udgivelser, der især var inspireret af amerikansk beatpoesi og tekster fra jazz- og rockverdenen, får Dan Turèll i 1973 sit gennembrud med det store (250 sider!) værk sekvens af *Manjana, den endeløse sang flimrende gennem hudens pupiller*. Her gennemspiller eller gennemprøver digteren adskillige former for genrer og sprog med et indhold, der veksler mellem skarp samfundskritik og vildtvoksende poesi.

Værket fører i det følgende år (1974) direkte frem til det, som er blevet kaldt "et hovedværk i periodens litteratur" af Anne-Marie Mai, nemlig dette års danske klassiker 2024, *Karma Cowboy*. Dette værk kan opfattes som en slags opsamling/status, der demonstrerer Dan Turèlls betydeligt vilde alsidighed. Det ses allerede i titlen: Karma er et begreb hentet fra indisk religion, hvor det betegner menneskets handlinger og konsekvensen af dem, men det er også det samlede udtryk for et menneskes åndelige status og karakter – i religiøs sammenhæng bestemmende for hvordan ens sjælevandring vil forløbe. Og cowboy er som bekendt en vigtig skikkelse i amerikansk mytologi og (populær-) kultur – og desuden en populær figur i børns lege, som i *cowboydere* og *indianere*.

Samtidig er Turèll jo i den grad i pagt med tidsånden anno 1974 med den generation af digtere, der var fascineret af indisk mystik og efterkrigs-amerikaisering. Man kunne måske også sige, at titlen viser forfatterpersonligheden som sammensat af en inderlig, følsom, empatisk (feminin?) medmenneskelighed og en fandeni-voldsk dyrkelse af (maskulint?) eventyr. Men heller ikke dette ville være et tilstrækkeligt signalement af forfatteren Dan Turèll. Han er simpelthen for alsidig og ikke for fastholdere, og selv gjorde han i sin optræden og rollespil sit til, at det ikke skulle være muligt at sætte ham i bås. Men vi kan dog fortælle dette om Dan Turèlls forfatterskab.

Dan Turèlls debut i 1966 med digtsamlingen *Vibrationer* er beskeden. Han sletter den af forfatterskabet (vist efter råd af dig-

terkollegaen Peter Laugesen). Og som nævnt udsender han en række mindre tekstsamlinger, der er baggrunden for de to store udgivelser fra 1973 og 1974. Hans alsidighed og især hans afstand til den anerkendte modernisme bringer ham i samklang med digtere som Per Højholt og Peter Laugesen, men også med 'almindelige' mennesker.

I 1975 får han nemlig et vaskeægte folkeligt gennembrud med *Vangede Billeder*, en række erindringer om livet i barndomsbyen Vangede, en beskeden forstad til København. Men han formår at skrive livet i forstaden frem på en måde, så de mange karakterer og deres gøren og laden bliver tydelige for læseren, så de både er Vangede-boere og genkendelige som typer i vores allesammens barndomsland. Ligesom kollega Per Højholt der ved siden af sit smalle forfatterskab opnår stor folkelig popularitet med *Gittes Monologer*, bliver læseren en del af Vangede-historierne ved den særlige intimt snakkende, men præcise og stringente tone Dan Turèll udvikler og som ofte gør, at man læser mange af hans værker med hans egen stemme i øret. Som læste han teksten højt for en.

Vangede Billeder er en bog, man kan forstå og er givetvis medvirkende til, at Dan Turèll bliver en populær gæst i skoler og på biblioteker. Og virkningen er for tilhørerne, at hans stemme klinger med ved genlæsning af teksterne. Måske viser det også, at det ikke kun er rollen som Onkel Danny med det skaldede hoved, øre-ringe og sorte neglelak, der gør ham kendt og populær – selvom man ikke skal underkende hans meget bevidste fremstilling af brandet Dan Turèll.

Også hans tilknytning til Politiken som klummeskribent gør ham til en stemme, der bliver hørt, og her kan han, mindre vildt og i det format avisen sætter, berette om og reflektere over hændelser og skæbner, stemninger og events i byen. For storbyen er blevet Turèlls helt dominerende tema. "København var Onkel Dannys legeplads, hans holdeplads og hans markedsplads" er det blevet sagt, og tekster om storbyen breder sig ud i hele forfatterskabet. De er, ligesom *Vangede Billeder*, skrevet, så vi som læsere er med. Vi er med på turen i byen, som her i det digt, hvor vi bl.a. kan læse:

(...)
 alting er så flygtigt og forbigående
 som éns sidste slentretur i byen
 og jeg vil gå ned ad Strøget som en skygge
 og hele vejen ned vil jeg være ledsaget af alle mine venner
 og alle jeg har elsket
 og de vil alle være genfærd
 og ingen andre end jeg vil sé de er der men det er de
 (...)

Fra *Lysende sange. Et digtvalg ved Chili Turèll* (Borgen 2006)

Digtet, som er blevet kaldt Danmarks bedste københavnerdigt, hedder "GENNEM BYEN SIDSTE GANG" og er fra samlingen *Storby-Blues* fra 1977, og denne titel viser Turèlls optagethed af jazzmusikken og dens genrer som igen og igen viser sig i forfatterskabet. Jazz og storby er tæt forbundne i Turèlls univers.

Byen er også hovedperson eller kulisse i Dan Turèlls 12 krimi-

er (1981-1990), der netop udmærker sig ved stemninger og mere eller mindre skumle karakterer i byens fascinerende og skræmmende miljøer. Selve krimi-plottet er nærmest med fordi det nu en gang hører med til genren - det er byens puls og dens menneskers skæbner, der er i fokus. Til byens inventar hører som nævnt ovenfor musikken, og den har i øvrigt været med Dan Turèll hele vejen - faktisk er noget af det første, han skrev kritik og kommentarer til, f.eks. netop om jazz, og det bliver siden naturligt for ham, at rockmusikken supplerer jazz'en som den underlægningsmusik, der følger forfatterskabet.

Også som aktiv deltager forsøgte Dan Turèll sig i bandet Sølvstjernene med tekster fra *Drive-in Digte*, 1976, og kort tid før sin død i 1993 nåede han at arbejde sammen med musikeren Halfdan E om albummet *Pas på pengene*. Overhovedet må det understreges, at Dan Turèll var performer: Det er entertaineren, man hyrede til sin foredragsaften eller fællestime – og det er i høj grad den rolle, vi husker ham.

Dan Turèll bruger alle genrer til at fortælle om alt, der optager og fascinerer ham. Han var enormt flittig og udgav omkring 100 bøger. At tallet er omtrentligt peger på, at de tidligste udgivelser undertiden kunne være minimale oplag af stencilerede hæfter. Bøger? tjah... netop. Men hans altopslugende flid viser også, som Politiken journalist Henrik Palle har påpeget, at det er en tilsnigelse at lade ham være prædikant for hverdagen eller rettere: Hans meget brugte og citerede *Hyldest til hverdagen* (1984) er nok mest en besværgelse: Hans travle liv indeholdt ikke almin-

delige hverdage – men han længtes nok efter dem. Og derfor er det fint at citere og bruge digtet, ligesom vi også stadig og stedse har glæde af en række af hans andre digte.

Men nu er det også på tide at se på det øvrige forfatterskab og læse hans essays. Heldigvis er det gjort muligt takket være udgivelser sammensat og kommenteret af de tre Turèll-kendere og venner, Lars Movin, Steen Møller Rasmussen og Asger Schnack. De har sørget for, at vi kan glædes os over Turèlls vidende og veloplagede, spidse og begejstrede tekster om musik og musikere og litterære inspirationer. Og udgangspunktet kan gerne være årets klassiker 2024 *Karma Cowboy*, som forlaget Gladiator har genoptrykt.

■ JOHAN ROSDAHL

Læs videre:

Lars Movin, Steen Møller Rasmussen og Asger Schnack (red): *En nat ved højtaleren med sprogets mikrofon*, Bebop, 2003
Asger Schnack: *ALL TIME GREATEST HITS*, Gyldendal, 2016
Movin, Møller Rasmussen, Schnack: *Dan Turèll – hele historien*. Informations Forlag, 2015
Henrik Palle: *DT En krønike om Dan Turèll og hans tid*, Gyldendal, 2013

Mindeord

Johan Rosdahl 1948 – 2024

Medlem af komitéen bag årets danske klassiker og Klassikerdagen.dk, forfatter og tidligere lektor Johan Rosdahl døde af pludselig sygdom i april i år – 75 år gammel. Med sin baggrund som bl.a. cand.mag. i dansk og sin personlige tilgang til den danske litteratur var han et højt værdsat komitémedlem og stod ofte bag introduktion til forfatterskabet for de senere års danske klassikere på sitet klassikerdagen.dk.

I omkring 40 år var Johan Rosdahl ansat ved Frederiksberg Gymnasium og var bl.a. formand i Daneklærerforeningen fra 1986 til 1995. "Johan var danskundervisnings, litteraturens

og Daneklærerforeningens mand, og der er ikke mange facetter af disse områder, han har undladt at berøre og berige. Johan slap aldrig sin loyalitet over for Daneklærerforeningen, og i mange år lod han sig vælge til den post, som ikke er den mest ambitionstunge – foreningens kritiske revisor. Og han var - til det sidste - kritisk, men i endnu højere grad konstruktiv", siger Daneklærerforeningen ved Jens Raahauge i sine mindeord.

Det var som formand for Pontoppidan Selskabet (2007-2020), Johan Rosdahl indtrådte i klassikerkomitéen, der i 2007 fejrede to danske klassikere: Herman Bang & Henrik Pontoppidan. "Hans store interesse for og viden om litteratur førte ham netop ind i Pontoppidan Selskabet fra dets stiftelse i 2000. Han var i mange år med til at sætte sit præg på Selskabets aktiviteter og udvikling" skriver Michael Keldsen, formand for Pontoppidan Selskabet, i selskabets mindeord.

■ **Johan Rosdahl vil blive savnet** for sin store entusiasme omkring dansk litteratur, sin enorme litterære indsigt og ikke mindst for sin lune og ironiske humor, som for sin menneskelige varme. Han var blandt sine mange andre litteraturengagementer et varmt og værdsat medlem af Klassikerkomitéen.

HELLEN NIEGAARD
Klassikerkomitéen

Dansk Kulturliv og DBs Michel Steen-Hansen og direktør i Applaus, Lene Struæk-Madsen, åbner for tre dages kulturmøder.

Folkemøde 2024

KLIP FRA KULTURENS PLADS

Om Kulturens Tale, læsekultur, fremtiden i 2030-perspektiv og kulturens veje til forandring.

Med Folkemødet på Bornholm i spidsen udgør landets store folkelige møder en unik platform for direkte demokrati. Her kan tusindvis af landets borgere, hundredvis af organisationer, virksomheder og andre deltage i og bidrage til den aktuelle debat og møde landets politikere.

I Folkemødets uformelle regi og åbne rum omkring Allinge Havn og by kan enhver i princippet tage ordet. Også i år var Danmarks Biblioteksforening, Dansk Kulturliv og de øvrige biblioteksorganisationer af sted til øen i Østersøen. I år med særligt fokus på et nyt debat- og udviklingsformat Kulturens veje til forandring.

Kulturens Plads og Kulturens Tale

Epicentret for kulturdebat og aktuel kulturpolitik samt indslag af musik, poesi og ikke at forglemme Kulturens Tale var igen i år Kulturens Plads og dens store sorte lade på Lindeplads 2B fra den 13. til 15. juni. Her tilbød Dansk Kulturliv og partnere i sidegaden til Allinge Havn, Folkemødets absolutte centrum, ny indsigt i og debat om aktuelle spørgsmål – samt kulturoplevelser som afbræk og inspiration midt i Folkemødets utal af diskussioner om demokrati og samfundets udvikling. Folkehuset Absalon stod igen for pladsens tilbud om bl.a. mad og drikke; med sidste års store succes i baghånden var der skabt mulighed for endnu flere til de velbesøgte fællesspisninger på Kulturens Plads.

I løbet af Folkemødet holdt en lang række af de politiske partiers kulturordførere Kulturens Tale for gæsterne på Kulturens Plads. Om deres egne kulturpolitiske visioner for kulturen og ambitioner for fremtidens kulturliv eller om særlige vinkler på kulturens betydning for samfundet, det enkelte menneske og for demokratiet. I rækken af kulturordførere talte Søren Espersen, kulturordfører i Folketinget for Danmarksdemokraterne siden 2022,

bl.a. om det kulturlandskab, vi kender fra højskolesangbogens digtere, og hans frygt for dets forsvinden i en indirekte replik til biodiversitetskrisen og den grønne trepartaftale.

Et par af de vigtige debatter

“Har vi tabt kampen om børn og unges læsekultur?” samlede masser af opmærksomhed. Her drøftedes problematikken og mulige greb – med løbende udskiftning – af Magnus Herrman, næstformand Danske Skoleelever, Noemi Katznelson, leder af Center for Ungdomsforskning ved Aalborg Universitet, Simon Skov Fougst, forskningsleder PIRLS undersøgelsen/DPU, Runa Barbara Petersen, formand, Pædagogisk LæringsCenterForening, May-Britt Diechmann, forperson, Bibliotekschefforeningen, Thomas Illum Hansen, Forskningschef, UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole, Charlotte Broman Mølbak (F) Folketinget, og Filiz Sarah Thunø, Roskilde Byråd (A) med Kasper Sand Kjær som moderator.

I “Bøffer, Biler, Bælgfrugter og Biblioteker – spørg om alt!” med Christian Ibsen, direktør i CONCITO den grønne tænketank, og Thomas Sture Rasmussen, Danmarks Biblioteksforening og lidt senere i “Sammen om Fremtiden” var fokus på mål og midler i forhold til 2030-agendaen og bl.a. bibliotekernes roller lokalt med Nicklas Larsen, forsker, Institutet for Fremtidforskning, Mogens Lykketoft, formand Energinet, Sofie Winge-Petersen,

Tv.: Mange publikummer til kulturmødedebatter om bl.a. børn og unges læsekultur og koncert med Fallulah og Susanne Wiium.
Th.: Paw Østergaard Jensen (A) - DB forperson - grilles i dilemma-samtale med journalist Julie Lindegaard.
Søren Espersen, kulturordfører i Folketinget for Danmarksdemokraterne om landskabsudvikling.

Ungeklimarådet, Co-founder i Paint'R, Ida Kildsgaard Larsen, Ungeklimarådet, Forandringsagent, KFUM og KFUK i Danmark, Erik Ancher Larsen, formand Ældrerådet på Bornholm, Niklas Stenbye, tidl. formand for Bornholms Ungeråd og folketingskandidat for Venstre samt Thomas Sture Rasmussen, Verdensmålskoordinator, Danmarks Biblioteksforening.

Kulturens veje

Som en kommentar til regeringens plan om et kulturpas for unge og et indspark i bl.a. trivselskrisen var et gennemgående tema i pladsens program "Hvordan skaber vi bedre adgang til kunst og kultur for unge?". Dansk Kulturliv, Teatercentrum, Applaus, Kulturmødet og Region Midtjylland er gået sammen om at bruge Folkemødet og Kulturmødet som afsæt for starten på en kulturpolitisk samtale om, hvordan der reelt kan skabes bedre adgang til kunst og kultur for unge i udskolingsalderen og opefter.

Initiativet *Kulturens veje til forandring* er samtidig et forsøg på at gentænke debatformatet og i stedet etablere en form for dilemmasamtale, hvor et nyt udvalg henover henholdsvis Folkemødet og Kulturmødet præsenteres for eksperter og brancherepræsentanter. Disse giver hver især udvalget aktuel viden og indblik i problematikker, som ofte ligger til grund for deres møde mellem

unge og kulturliv, og desuden eksempler på, hvordan de arbejder med unge som målgruppe. Herudfra skal udvalget i august på Mors afgøre 1) Hvordan de ønsker at formidle den indsigt, de har fået og 2) Hvordan og om dette kan udarbejdes i en række anbefalinger til relevante parter og måske regeringen. På baggrund af drøftelserne på Folkemødet fortsættes samtalen således på Kulturmøde Mors i dagene 22. til 24. august i år.

På gensyn på Kulturens Plads til FOLKEMØDET 2025 den 12. til 14. JUNI. Læs mere om årets Folkemøde og følg planerne for næste år på folkemoedet.dk.

■ HELLEN NIEGAARD

Fotos: Thomas Evaldsen og co.

Kulturens veje til forandring-udvalgets medlemmer:

Simon Skytte, repræsentant for UngKult, Dana Hamio, forperson Mino Ung, Marie Holt Hermansen, medlem af Trivselskommissionen og tidl. formand for Danske Skoleelever, Anni Nørskov Mørch, Udvalgsleder for Projektstøtteudvalget Kunsthåndværk og Design, og Paw Østergaard Jensen (A), forperson for social- og sundhedsudvalget i Albertslund Kommune samt forperson for Danmarks Biblioteksforening.

Bagom Kulturens Plads

Hvad betyder Folkemødet og Kulturens Plads i en større bibliotekssammenhæng? Idéen til en fælles plads opstod op til Folkemødet i 2020, som dog blev aflyst pga. corona. Siden er foreningen Dansk Kulturliv opstået for at sikre ét stærkt talerør omkring kultur og står nu bag Kulturens Plads. Her samles hele kulturlivet, og her diskuteres kulturens betydning i og for samfundet mellem kulturens repræsentanter, brugere og politikere.

"Netop Folkemødet er et fantastisk sted at vise kulturens samfundsmæssige betydning, fordi så mange meningsdannere, politikere og publikummer samles på kryds og tværs. Derfor vil vi skabe nye formater og nye måder at diskutere kulturen og dens betydning på for det moderne samfund", siger Michel Steen-Hansen, direktør i Danmarks Biblioteksforening, og tillige vicebestyrelsesleder i Dansk Kulturliv, der be-

står af interesseorganisationerne Dansk Live, Danmarks Biblioteksforening, Dansk Teater, Organisationen Danske Museer, Danske Koncert- og Kulturhuse, Kulturhusene i Danmark samt Danske Ensembler, Orkestre og Operainstitutioner.

Blandt de øvrige partnere bag det omfattende program på Kulturens Plads i år var bl.a. Applaus, Kulturens Analyseinstitut og Tænk tanken Fremtidens Biblioteker. Som Michel Steen-Hansen ser det, er det oplagt for bibliotekernes forening at være med til at skabe rammerne for en decideret kulturscene på Folkemødet: "Bibliotekerne er med til give alle mennesker mulighed for kulturoplevelser og nyt perspektiv på tilværelsen. Bibliotekerne skaber desuden allevegne lokale rammer for viden og for at kunne deltage, og det gør de blandt andet ved at skabe debat og demokratiske samtaler i lokalsamfundet".

BIBLIOTEKS – BRUG I DAG OG I MORGEN

VIDEN OG GREB

LÆS RAPPORTEN

BIBLIOTEKSBRUG I DAG OG I MORGEN

En segmenteringsundersøgelse som præsenterer ni segmenter/målgrupper, og hvad der driver deres biblioteksbrug eller mangel på samme.

I rapporten er der også tværgående resultater om f.eks. køn, uddannelsesniveau, transporttid, geografi, rummets betydning og meget mere.

Bestil rapport i fysisk eksemplar

Skriv til klr@fremtidensbiblioteker.dk – oplys att., adresse, kontaktoplysninger og det ønskede antal rapporter i mailen.

Fås også som PIXI-udgave.

Afsender:
Danmarks Biblioteksforening
Farvergade 27 D, 2. sal,
1463 København K